

93. Perjantaina 13 päivänä lokakuuta 1989

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta 2808

Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 107

2) Ehdotus laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa 2816

Hallituksen esitys n:o 86

Lakivaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 108

3) Ehdotus laiksi ennakkoperintä-lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 90

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43

Suuren valiokunnan mietintö n:o 109

4) Ehdotus laiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta 2817

Hallituksen esitys n:o 118

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44

Suuren valiokunnan mietintö n:o 110

5) Ehdotukset erikoissairaanhoito-laiksi, laiksi erikoissairaanhoitolain voimaannpanosta ja laiksi Helsingin yliopistollisesta keskussairaalaista 2818

Hallituksen esitykset n:ot 94 ja 95/1988 vp.

Lakialoitteet n:ot 73 ja 80/1988 vp.

Siv. Toivomusaloitteet n:ot 269, 271 ja 306/1987 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 111

6) Ehdotus laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta 2825

Hallituksen esitys n:o 97

Talousvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 112

7) Ehdotus laiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta 2828

Hallituksen esitys n:o 131

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 7

Suuren valiokunnan mietintö n:o 113

8) Ehdotukset laiksi työsopimuslain 34 §:n hoitovapaata koskevien säännösten voimaantulon muuttamisesta .. 2830

Hallituksen esitys n:o 96

Lakialoite n:o 53

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 18

Suuren valiokunnan mietintö n:o 114

9) Ehdotus laiksi ilmailulain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 80

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 115

10) Ehdotukset nimikirjalaiksi ja laiksi henkilörekisterilain 7 §:n 5 kohdan kumoamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 57

	Siv.		Siv.
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8		18) Hallituksen esitys n:o 151 laiksi	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 116		kuluttajavirastosta	2833
Ainoa käsittely:		19) Hallituksen esitys n:o 152 laiksi	
11) Asetus 22 päivältä syyskuuta		kuluttajatutkimuskeskuksesta	2835
1989 maa- ja metsätalousministeriön		20) Hallituksen esitys n:o 155 laiksi	
hallinnonalan eräistä virkajärjestelyistä	2832	rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muutta-	
Mainittu asetus (A n:o 21)		misesta	”
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie-		21) Hallituksen esitys n:o 162 laiksi	
tintö n:o 8		luottolaitosten varoista myönnettävistä	
		eräistä korkotukilainoista annetun lain	
		muuttamisesta	2840
Ensimmäinen käsittely:		22) Hallituksen esitys n:o 163 val-	
12) Ehdotus laiksi Karttakeskukse-	”	tion eläkevastuiden rahastointia koske-	
ta	”	vaksi lainsäädännöksi	”
Hallituksen esitys n:o 84		23) Hallituksen esitys n:o 165 laiksi	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o		Lapin korkeakoulusta annetun lain	
46		1 §:n muuttamisesta	”
13) Ehdotus laiksi tasausverolain		24) Hallituksen esitys n:o 169 laiksi	
10 §:n muuttamisesta	2833	opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja	
Hallituksen esitys n:o 120		laiksi opintotukilain muuttamisesta an-	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o		netun lain voimaantulosäännöksen	
47		muuttamisesta	2842
14) Ehdotus laiksi sokeriverosta an-	”	25) Hallituksen esitys n:o 170 laiksi	
netun lain 4 §:n muuttamisesta	”	Valtion viljavarastosta	”
Hallituksen esitys n:o 123		26) Hallituksen esitys n:o 171 laiksi	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o		maaseudun pienimuotoisen elinkeino-	
48		toiminnan edistämisestä annetun lain 1	
15) Ehdotus laiksi valkuaisverosta	”	ja 10 §:n muuttamisesta	”
annetun lain muuttamisesta	”	27) Hallituksen esitys n:o 175 laiksi	
Hallituksen esitys n:o 126		lapsilisälain muuttamisesta	”
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o		28) Ed. Helteen ym. lakialoite n:o 80	
49		laiksi lapsilisälain 1 §:n muuttamisesta .	2843
16) Ehdotus laiksi vesilain muutta-	”	29) Hallituksen esitys n:o 178 laeiksi	
misesta	”	sairausvakuutuslain sekä kansanter-	
Hallituksen esitys n:o 55		veyslain voimaannpanosta annetun lain	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö		3 §:n muuttamisesta	”
n:o 16		30) Hallituksen esitys n:o 179 laeiksi	
Esitellään:		maatalousyrittäjien eläkelain muutta-	
17) Hallituksen esitys n:o 150 laiksi	”	misesta ja maatalousyrittäjien tapatur-	
elintarvikevirastosta	”	mavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttami-	
		sesta	”
		31) Hallituksen esitys n:o 183 laiksi	
		asunto-olojen kehittämisrahastosta	
		sekä siihen liittyvien lakien muuttami-	
		sesta	”

	Siv.		Siv.
32) Hallituksen esitys n:o 159 laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi vapaa- kuntakokeilusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	2844	jän vuosilomarahasta annetun lain 11 §:n kumoamisesta (HE n:o 102) ...	2844
33) Hallituksen esitys n:o 164 laiksi lakkautettujen seurakuntien keskusarkistosta valtion palvelukseen siirtyvän henkilökunnan aseman järjestämisestä	"	43) Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluvan rajavartiolaitoksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta (A n:o 15)	"
34) Hallituksen esitys n:o 172 laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin kumoamisesta	"	Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
35) Hallituksen esitys n:o 181 laiksi pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	"	Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Ahde, Apukka, Hacklin, Hokkanen, Hämäläinen, Ikonen, Järvenpää, Korkia-Aho, Kääriäinen, M. Lahtinen, Lax, Lehtosaari, Maijala, Melin, Miettinen, Mäkelä, Mäki-Hakola, Paavilainen, Puhakka, Pulliainen, Puolanne, Puska, Riihijärvi, J. Roos, Säilynoja, Taxell ja Väyrynen.	
36) Hallituksen esitys n:o 182 laiksi asumistukilain muuttamisesta	"		
37) Ed. Rynäsén ym. lakialoite n:o 79 laiksi peruskoululain 47 §:n muuttamisesta	"	Ilmoitusasiat:	
38) Ed. Moilasén ym. lakialoite n:o 81 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta	"	Lomanpyynnöt	
39) Ed. Moilasén ym. lakialoite n:o 82 laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta	"	Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Melin, Puhakka ja Puolanne sekä yksityisasioiden takia edustajat Hacklin, Hokkanen, Hämäläinen, Järvenpää, Korkia-Aho, Kääriäinen, M. Lahtinen, Lax, Lehtosaari, Maijala, Miettinen, Paavilainen, Pesälä, Pulliainen, Puska, Riihijärvi, J. Roos, Säilynoja ja Väyrynen.	
Pöydällepanoa varten esitellään:			
40) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä laiksi öljyjätämaksusta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 127)	"	Uusia hallituksen esityksiä	
41) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 16 hallituksen esityksen johdosta laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta (HE n:o 130)	"	Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan loka-kuun 6 päiväältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 157, 158, 160, 161, 166—168, 173, 174, 176 ja 180, jotka nyt on edustajille jaettu.	
42) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 19 hallituksen esityksestä laeiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä pienyrittä-		Eduskunnan tietoon saatettuja asetuksia	
		Puhemies: Ilmoitetaan, että valtion virkojen täyttämisestä eräissä tapauksissa ja	

eräiden asetusten toimittamisesta eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa ovat eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet valtion virkamieslain nojalla 29 päivänä syyskuuta 1989 annetut

Asetus sosiaali- ja terveysministeriön eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta;

Asetus kauppa- ja teollisuusministeriön eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta; sekä

Asetus puolustusvoimien eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta.

Nämä asetukset on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla ne edustajille.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 1988

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston oikeuskanslerin kirjelmän ohella kuluvin lokakuun 11 päivästä on eduskunnalle saapunut kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1988. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 447 ja 464. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 107

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 107. Ensinnä käsitellään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Rehn: Herr talman! Lagutskottet har helt riktigt i sitt betänkande om lagen om villkorligt straff och förordningen om verkställighet av straff fäst uppmärksamhet vid bristen på alternativa följder för unga brottslingar, och att de sociala stödåtgärder som nödvändigtvis skulle behövas inte är tillräckliga i dag. Socialutskottet har åter i sitt utlåtande betonat betydelsen av utvecklandet av samhällstjänst som för närvarande införts i försökssyfte, så att de yngsta brottslingarna därigenom kunde undgå fängelsestraff. Likaså är det viktigt att utveckla systemet så att tiden mellan gärning och påföljd skulle vara kortast möjlig. I dag är ju denna tid alldeles för lång.

Lagutskottet har alltså haft en riktig inställning till den speciella infallsvinkel barnen också i brottsfall måste ges, 15–17-åringar kan inte behandlas enligt samma normer och bedömningar som vuxna brottslingar.

Dessvärre har lagutskottet, för all del med motiveringar som stöder sig på avsaknaden av alternativ i praktiken, sänkt ribban något för intagande av barn i ovillkorligt fängelse, i och med att man strök ordet "synnerligen" i uttrycket "synnerligen vågande skäl" för att döma 15–17-åringar till ovillkorligt fängelse.

I FN behandlas troligen i november konventionen om barnens rättigheter, och enligt rättslära betyder lagutskottets ändring att vi inte till denna del uppfyller konventionens krav. Det är oerhört viktigt att vi i all kriminallagstiftning ser till att vi kan komma emot internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter, detta har aktualiserats alldeles speciellt genom vårt medlemskap i Europarådet. Det finns ingen orsak att vi i vår delvis bristfälliga lagstiftning till denna del ytterligare försvårar ratificeringen av avtal.

Herra puhemies! Lakivaliokunta on perustellut pitkälti käytännöllisin syin muutostaan

lakiesitykseen, joka merkitsee että rimaa jonkin verran alennetaan nuorten tuomitsemiseksi ehdottomaan vankeuteen. Valiokuntahan on poistanut sanan "erittäin" ehdottoman vankilarangaistuksen edellytyksistä, siten että ehto nyt on ainoastaan "painavista syistä". Lakivaliokunta on mietinnössään kiitettävästi tuonut esiin niitä pulmia joita tänään esiintyy nuorten rikollisten rangaistuksissa. Vaihtoehdot puuttuvat, ja niitä olisi nopeasti kehitettävä. Myöskin parempaan yhteistyöhön eri viranomaisten, koulujen, kotien välillä olisi kipeää tarvetta.

Kuitenkin lakivaliokunnan muutosesitys huonosti noudattaa niitä ihmisoikeusnäkökohtia, joita kansainvälisesti yhä enemmän tuodaan esiin. Tämä koskee myös tätä lakia ja sen suhdetta ensi kuussa YK:ssa todennäköisesti käsiteltävään ja hyväksyttävään Lapsen oikeuksien sopimukseen. Oikeusoppineiden mukaan lakivaliokunnan tekemä muutos ei ole sopusoinnussa tämän konvention kanssa. Konventiossa sanotaan mm., että "lapsen pidätystä, vangitsemista ja vankeutta tulee käyttää viimeisenä mahdollisena keinona ja mahdollisimman lyhyen ajan" ja "aina milloin mahdollista ja toivottavaa, ryhtymään muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin tällaisten lasten kohdalla, edellyttäen että ihmisoikeuksia ja laillisia vakuuksia kunnioitetaan täydellisesti" ja myös "erilaisia järjestelyjä, kuten lapsen huollon järjestäminen, ohjaus ja huostaanotto, neuvonta, ehdollinen tuomio, perhehoito, peruskoulutus- ja ammattikoulutushohjelmia ja muita vaihtoehtoja laitossijoitukselle tulee olla saatavissa, jotta varmistettaisiin, että lapsia kohdellaan heidän hyvinvoinnilleen sekä heidän olosuhteilleen että rikkomuksilleen suhteessa olevalla tavalla". Sopimuksen 37 artiklassa mainitaan myös: "Jokaista vapautensa menettänyttä lasta on pidettävä erillään aikuisista, paitsi silloin kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista menetellä toisin."

Maamme lainsäädännön kannalta katsotuna on luonnollisesti ainoastaan kysymys oikeusnormien hienosäädöstä, mutta varsinkin nykyinen rangaistusseuraamusjärjestelmä kuten myöskään rikoksista tuomittujen nuorten kuntoutus eivät ole sopimuksen edellyttämällä tasolla. Lähinnä juuri tässä suhteessa on toteutettava määrättyjä muutoksia ennen kuin konvention hyväksyminen ja ratifiointi käyvät päinsä.

On myös erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, että meillä todella vieläkin pidetään lapsia samoissa vankiloissa aikuisten kanssa. Lukumäärä ei ole suuri, parisenkymmentä vuosittain, mutta välttämättä olisi päästävä siihen, ettei heitä ole lainkaan.

Kun rikoslakeja jatkossa uudistetaan, on erittäin tärkeää että eduskunta erityisesti tarkastaa lainsäädäntöä ihmisoikeuksien kunnioittamisen näkökulmasta. Euroopan neuvostoon liittyminen on jo voimakkaasti tuonut esiin näitä näkökohtia. Missään nimessä emme Suomessa, missä lasten huolto on kansainvälisesti korkeatasoista, saa joutua tilanteeseen, jossa emme pysty ilman varauksia ratifioimaan Lasten oikeuksien konventiota.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Herr talman, herra puhemies! Rdm. Rehn underströk i sitt anförande att de ändringar som lagutskottet har gjort skulle innebära att vi skulle komma i en direkt strid med Europarådets stadganden.

Vi har undersökt den här frågan noggrant i lagutskottet och det är klart att här föreligger problem. Därför har vi från lagutskottets sida förutsatt att regeringen ser till att s.k. alternativa straffpåföljder utvecklas och snabbt införs, att propositioner i saken ofördröjligen avläts till riksdagen. I sak föreligger här alltså ingen skillnad, men vi måste också beakta den aktuella situationen. Det framgick vid diskussioner i utskottet att de sociala myndigheterna helt enkelt inte kan ta emot de här unga brottslingarna under sådana förhållanden som vi har i dag och det kan vi inte blunda för.

Arvoisa puhemies! Olemme lakivaliokunnassa perusteellisesti selvittäneet tämän asian, ja rohkenen olla ed. Rehnin kanssa eri mieltä siitä, millä tavalla lakivaliokunnan tekemät muutokset vaikuttavat perusongelmaan eli siihen, millä tavalla nämä määräykset ovat sopusoinnussa Euroopan neuvoston esitysten kanssa. Olemme lakivaliokunnassa edellyttäneet, että ryhdytään nopeasti toimenpiteisiin, jotta voitaisiin sosiaaliviranomaisten ja muiden kanssa yhteistuumin päästä tilanteeseen, jossa voidaan huolehtia nuorista rikollisista. Asiasta olemme yhtä mieltä eli siitä, että nuoria ei pidä panna vankilaan.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn puhui ansiokkaasti siitä, ettei pidä panna alle 18-vuotiaita vankilaan. Siitä olen hänen kanssaan samaa mieltä. Mutta kun hän esitti yhdyskuntapalvelun vaihtoehtoiseksi sanktioksi näille nuorille, niin haluaisin sanoa, että kaikki kokemukset ulkomailta, Euroopasta, missä tätä on sovellettu, osoittavat että se on erittäin huonosti soveltuva rangaistus nimenomaan 15—18-vuotiaille. Se on yleensä 6—8 kuukauden pituinen. Se edellyttää erittäin suurta täsmällisyyttä ja elämäntavan muuttamista, mihin useimmat nuoret eivät pysty, ja tämä yhdyskuntapalvelutuomio päättyy kuitenkin vankilaan.

Pitäisi kehittää muita vaihtoehtoja, kuten esimerkiksi itsenäistä valvontaseuraamusta, josta on saatu hyviä kokemuksia ja joka tarkoittaa sitä, että yksilöllisellä valvojalla on suuret valtuudet ohjata ja määrätä valvottavan asioista ja yrittää henkilökohtaisella tasolla vaikuttaa siihen, että asiat kehittyvät suotuisaan suuntaan. Toinen vaihtoehtoinen rangaistusmuoto on sopimushoito, jolla nuorta päihteenkäyttäjää tai huumeenkäyttäjää voidaan määrätä hoitoon. Hoidon läpivieminen on sanktio, joka sovittaa rikoksen.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. Björkstrand myös minä rohkenen olla eri mieltä ed. Rehnin kanssa siitä, että tämä lakiesitys olisi jollain tavoin kansainvälisten konventioiden taikka periaatteiden vastainen. Voidaan sanoa päinvastoin, että tällä laillahan lievennetään rangaistusjärjestelmää. Jos suoritamme pohjoismaista vertailua, niin Suomi sijoittuu lievimpään päähän jo nyt, ja näitä säännöksiä siis edelleen lievennetään.

Mitä tulee vaihtoehtoihin rangaistusjärjestelmiin, niin olen saanut kuulla, että oikeusministeriö on varsin ripeästi toiminut yhdyskuntapalvelun valmistelussa, jota seikkaa pidän erittäin myönteisenä.

Ed. Rehnin kanssa olen myös jossain määrin eri mieltä siitä, minkälaisissa rangaistuslaitoksissa ja kenen kanssa nuoret yhdessä joutuvat rangaistuksia kärsimään. Tässä esityksessähän annetaan mahdollisuus siihen, että nuori voi kärsiä rangaistuksensa myös avolaitoksessa. Minusta se on erittäin hyvä uudistus. Tähän asti se ei ole ollut mahdollista, vaan nuoret ovat joutuneet olemaan

aivan erillisen täytäntöönpanon kohteina. Avolaitoksessa he tietysti ovat muiden rangaistustaan kärsivien kanssa, mutta uskon että siitä huolimatta useissa tapauksissa avolaitos on varsin positiivinen kehityskaskel.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä on nähtävästi pienoinen väärinkäsitys siitä, mistä sopimuksesta puhun. Puhun ennakoivasti Lapsen oikeuksien sopimuksesta, joka on ihmisoikeuksien komission esittämä ja tulee käsittelyyn YK:ssa marraskuussa ja jonka olen ymmärtänyt myös Suomen aikovan hyväksyä. Sen pykälät ovat olleet jo kauan tiedossa, ja katsoisin, että meillä on kaikki syyt suhteuttaa myös lainsäädäntömme siihen. Oikeusministeriö esityksessäänhan todellakin oli lievemmillä kannalla. Tällä talossahan todellakin rimaa on jonkin verran alennettu tämän suhteen.

Mitä tulee yhdyskuntapalveluun, josta ed. Andersson mainitsi, lainasin tämän osan suoraan sosiaalivaliokunnan lausunnosta ja olen kyllä samaa mieltä, että tätä on kehitettävä. En missään tapauksessa aio polemisoida lakivaliokunnan jäseniä vastaan, vaan olen sitä mieltä, että kaikkia seuraamusjärjestelmiä olisi kehitettävä, jotta pääsisimme lasten kannalta hyvään lopputulokseen.

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Ed. Rehnin puheenvuoro oli ilahduttavaa kuultavaa. Tähän suuntaan meillä lasten ja nuorten rikoksista tulevia seuraamuksia on kehitettävä. Kiinnitän vielä edustajien huomiota siihen, että hallituksen esitys lähti liikkeelle eduskunnan omasta hyvin painokkaasta ponnesta, jonka mukainen esitys on. Näyttää siltä, että nyt kuitenkin eduskunta ei enää tuon pontensa takana ole.

Nyt on keskustelussa peräänkuulutettu myös seuraamusvaihtoehtoja. Niitä erittäin suurella kiireellä valmistellaan oikeusministeriössä rikoslain kokonaisuudistuksen yhtenä osana. Juuri tänään luovutettiin yksi asiaa koskeva mietintö oikeusministerille. Se koskee yhdyskuntapalvelua. Tässä suhteessa ed. Anderssonin kuvaus siitä, miten yhdyskuntapalvelu sopii nuorten seuraamukseksi, pitää paikkansa. Se ei oikein sovi. Siitä syystä joudutaan valvontaseuraamusta, sovittelumenettelyn kehittämistä ja laajentamista ja eräitä muita uusia seuraamusjärjestelmiä edelleen suunnittelemaan, tutkimaan ja aikaan tuomaan eduskunnan käsittelyyn.

Vielä kiinnitän edustajien huomiota siihen, että nuorisovankilaan määräämisen edellytykset tällä hetkellä ovat sellaiset, että sinne pääsee vasta saatuaan riittävän ankaran rangaistuksen, ja tämä johtaa sellaiseen väliinputoamiseen, että muutamat nuoret, jotka muuten sopisivat nuorisovankilaan, joudutaan panemaan aikuisten vankien sekaan normaaliin vankiloihin. Se on järjestelmäsämme puute, joka myös kaipa pikaista korjaamista.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä keskustelussa puhutaan jatkuvasti ja aina rangaistuksista. Kuitenkin tiedämme, että huomattava osa lapsista ja nuorista, jotka tekevät lainvastaisia tekoja, ovat sairaita. Ruotsissa suoritettiin tutkimus vankilassa, ja osoittautui, että yllättävän korkealla prosenttimäärällä oli sellaisia kromosomimuutoksia, että he jo synnyessään olivat hoidon eivätkä rangaistuksen tarpeessa. Tutkin itse Oulun lähistöllä olevasta poikakodista umpimähkäisesti kymmenen rikoksentehtijää. Kahdeksalla oli epileptiformisia aivofilmimuutoksia. He kaikki olivat hoidon eivätkä rangaistuksen tarpeessa.

Näkinsin, että kun ryhdytään lapsia ja nuoria rankaisemaan, niin pitäisi ensi käydä läpi kunnollinen somaattinen, lastenneurologinen ja psykiatrinen tutkimus. Sen jälkeen vasta voidaan päästää juristit suorittamaan omaa työtään.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse pääasiasta olemme varmaankin kaikki lähes yhtä mieltä eli siitä, kuten valiokunnan mietinnössä sanotaan, että nuorten lähettämistä vankilaan pitää mahdollisimman pitkälle välttää. Nyt ed. Rehn toivoi, että lakivaliokunta olisi ottanut huomioon mahdollisesti myöhemmin hyväksyttäväksi tulevan YK:n suosituksen. Tämä on mahdollista tilanteessa, jossa tästä ei aiheudu käytännön ongelmia, mutta tällä hetkellä sosiaaliviranomaiset, joita me kuulimme lakivaliokunnassa, sanoivat, että heillä ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia tulla näitä nuoria 15—18-vuotiaita vastaan, joilla on todella suuria ongelmia. Silloin on kysymys siitä, mihin me nämä nuoret panemme.

Siksi valiokunta edellytti, että mahdollisimman pian pitää asia selvittää ja hallituksen taholta lähettää uusia esityksiä, joilla

puututaan tähän asiaan. Kun oikeusministerikin juuri ilmoitti, että hän on ed. Rehnin kanssa samaa mieltä siitä, että laki pitäisi kirjoittaa toisin, niin toivoisimme, kun tästä on vuosikausia ollut puhetta, että kyseiset esitykset vihdoin tulisivat hallituksen puolesta.

Ministeri Halonen: Arvoisa puhemies! Haluaisin kiinnittää kuitenkin kansanedustajien ja erityisesti lakivaliokunnan jäsenten huomiota siihen, että hallitus antaa ensi viikolla eduskunnalle selonteon lastensuojelulaista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Pidän sinänsä totena sitä, että sosiaali- ja terveysministeriön puolelta on valitettu resurssien puutetta tämän tapaisen uuden käytännön riittävässä huomioon ottamisessa, mutta mielestäni oikea tie tämän asian ratkaisemiseksi on toki lisätä sosiaaliviranomaisten resursseja eikä siirtää lainsäädännössä jyrkempään suuntaan.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Olin voinut lyödä vetoa siitä, että ministeri Louekoski tervehtii ilolla ed. Rehnin puheita, kun hän vie tämän ongelman meiltä Euroopan neuvoston tasolle. Minä kyllä odottaisin, mikä vaikutus sillä on, jos Euroopan neuvoston artikloita jaetaan rikosentekijöiden keskuuteen. Kuinkahan paljon se tässä asiassa mahtaa auttaa?

Minä sanoisin näin, että vaihtoehtoiset seuraamukset, joista ei kukaan edes pysty mitään yksilöimään, ovat täyttä huulten höpinää. Niistä on puhuttu kymmenet vuodet eikä niistä tule mitään. Myös ennalta ehkäisyssä on aivan selvät linjat. Kodin vaikutus on kaikkein tärkeintä. Siihen suuntaan kannattaa satsata nimenomaan ennalta ehkäisevässä tarkoituksessa. Mutta sen jälkeen ei ole mitään muuta.

Seuraavat ovat Wärtsilän lukkoteollisuus, ei siis meriteollisuus, vaan lukkoteollisuus, kiinnijoutumisen riski sekä seuraamusten pelko. Tästä on kysymys, niin raa'alta ja kovalta kun tämä tuntuukin. Tämä nykyisin kriminaalipoliittisessa lainsäädännössä kokonaan unohdetaan erityisesti 15—18-vuotiaiden osalta ja esitetään ilmaan utopioita, joita ei ole olemassakaan. Valitettavasti näin on.

Ed. Westerlund: Herr talman! I samband med att budgeten presenterades för

några veckor sedan uttalade sig kriminalpolischefen Rauno Ranta i den här frågan, varvid han uttryckte sin oro över den situation vi nu har beträffande brottslighetens ökning och i synnerhet då det gäller ungdomsbrottsligheten. Han hänvisar bl.a. till att de resurser som erbjuds i nästa års statsförslag inte närmelsevis räcker till och påpekar också att det blir väldigt svårt att sköta de angelägenheter som ankommer på ordningsmakten. Den starkt tilltagande kriminaliteten och brottsligheten är som alla vet i högsta grad oroande och att frågan måste väcka ett speciellt intresse är alldeles klart. Mord och dödsfall förorsakade av grov misshandel påvisar en kraftigt ökad trend. De tillgängliga uppgifter som nu föreligger ger vid handen att misshandelsfallen och de fall som betecknas som grov misshandel under innevarande år jämfört med fjolåret ökat med inte mindre än 15 respektive 12 procent. Och därtill bör vi understryka det faktum att speciellt under den senaste tiden har kriminaliteten och våldsbrotten just bland ungdomar i åldern 15—18 år ökat på ett sätt som lindrigt sagt måste betecknas som skrämmande. För dessa gruppers del måste separata åtgärder vidtas utgående från helt andra perspektiv än vad som hittills gällt för de här åldersgrupperna. Frånsett att manskapsresurserna är otillfredsställande och önskemålet om kvarterspolisövervakning än så länge är en from förhoppning så syns bestämmelserna och ordningsreglerna som reglerar polisens verksamhetsbetingelser som i grunden felaktiga.

Hur som helst är det viktigt att den här frågan åtgärdas och jag har den bestämda uppfattningen att lagutskottet också i fortsättningen kommer att få ta sig an de här frågorna som ansluter sig till den ökade kriminaliteten och särskilt med tyngdpunkt på just den oroande trenden inom ungdomsbrottsligheten, så som den har tilltagit under senare tid. Det finns en hel del statistik att tillgå som jag också har här, men jag skall inte uppta tiden längre än nödvändigt den här gången. Men faktum är att det här är en fråga som kräver snabba åtgärder med tanke på att vi i alla fall hoppas att den här trenden skall kunna åtgärdas.

Totesin äsken, että kriminaalipoliisipäällikkö Rauno Ranta muutama viikko sitten,

kun budjettiesitys esitettiin eduskunnassa, esitti huolestumisensa siitä kehityksestä, joka nyt on meneillään. Rikollisuuden yleensä ja etenkin juuri nuorisorikollisuuden kasvu on hälyttävä ja pelottava. Jos teemme vertailun viime vuoden saman kaltaisiin tapahtumiin, lisäys on ollut 12—15 prosenttia, kun kysymyksessä ovat tavalliset rikokset ja murhat. Ne resurssit ensi vuoden budjetissa, jotka on annettu poliisiviranomaisille, eivät missään tapauksessa näytä riittävän. Se on aivan selvää, että lakivaliokunta joutuu vastedekin tarkastelemaan näitä kysymyksiä erittäin huolellisesti. Tilanne on joka tapauksessa vakava.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Westerlundin antama tieto asioista, joista hän puheessaan kertoi, ei pidä ollenkaan paikkaansa. Olisi hyvin tärkeää, että saataisiin todella aivan perustellut tiedot, jotka rikospoliisi antaa ja jotka vastaavat todellisuutta. Lehdet kertovat monesti sellaista, joka ei pidä paikkaansa, ja sen perusteella täällä muodostetaan mielipide.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlundin esittämät näkökohdat olivat juuri eräänä syynä siihen, että lakivaliokunnassa ”erityisen painavat syyt” muutettiin ”painaviksi syiksi”. Minä haluan tässä yhteydessä muistuttaa siitä, että Euroopassa on tällä hetkellä joitakin sellaisia maita, joissa on sulaa hulluutta jättää auto vähäksikään aikaa kadulle vartioimatta sillä tavalla, että on tavaraa sisällä, siitä huolimatta, että on päiväsaika ja vilkasliikenteinen katu, koska sataprosenttisella varmuudella siihen murtaudutaan. Tämä on nähdäkseni selitettävissä siten, että jokin tämän tyyppinen tilanne saattaa kertautua, jossa jokin rikollisuus on jonkin verran yleistä, niin että poliisi ei enää pysty sen yleisyyden takia siihen puuttumaan. Koska siihen ei puututa, se yleistyy edelleen ja syntyy tällainen kertautuva lumipallomainen vaikutus.

Koska moneen kertaan on todettu, että vankila ei tilannetta paranna, ja koska on aivan ilmeistä, että puuttumattomuus asioihin on vähintään yhtä huono keino, on nyt tervehdittävä huomattavalla tyydytyksellä sitä, että sosiaaliministeriö ja oikeusministeriö ovat yhdessä näinkin nopeassa aikatau-

lussa saaneet ilmeisesti sellaisen paperin aikaan, jossa esitetään vaihtoehtoisia puuttumismuotoja nuorison ilkivaltaan tai rikollisuuteen, miten se nyt halutaankin sitten sanoa. Toivottavasti pohditaan tarkoin eri vaihtoehtoja, niin että niiden joukosta pystytään löytämään kaikki puolin paras ja sopivin.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva asia on erittäin tärkeä oikeuspoliittinen, sosiaalipoliittinen, kasvatuksellinen ja terveydellinen kysymys, kuten edellä olemme jo varsin selvästi toivon mukaan havainneet. Tässä on juuri kysymyksessä sellainen alue monien muiden ohella, jolla tarvitaan eri hallinnonalojen ennakkoluulontonta, joustavaa yhteistyötä. Vain yhteistyöllä päästään sellaisiin tuloksiin, että ne palvelevat sekä yhteiskunnan turvallisuutta ja järjestyksenpitoa että nimenomaan nuorten, kasvavien ihmisten tulevaisuutta siten, että ne ihmiset, jotka ovat rikoksiin ajautuneet, saadaan takaisin yhteiskunnan kelvollisiksi jäseniksi mahdollisimman hyvin näiden yhteisten toimenpiteiden avulla.

Eräs perusedellytys sille, että edellä sanottuun päästään, on se, että ihminen, nuori rikoksenteijä, otetaan yksilönä ja ajatellaan sekä hänen ajatuksiensa, tunteitensa että sitä tilannetta, missä hän elää, ja niitä ongelmia, joiden keskellä hän arkipäivänsä elää, eikä vain lähdetä siitä, että lain kirjain jotenkuten tulee täytetyksi, kuten valitettavan usein eriyistä joudutaan asioita ratkaisemaan. Läheskään aina ei päästä siihen ihannetilanteeseen, että perusteena olisi yksilön paras, vaan nimenomaan lähdetään katsomaan asioita pöydän takaa ja sillä asenteella, miten pykälät täytetään.

Kun asiaa lähestytään, korostan jälleen kerran, että on muistettava, että lapsi- ja nuorisorikolliset ihan samalla lailla kuin aikuisrikollisetkaan eivät ole homogeeninen ryhmä vaan siellä on hyvin erilaisia tapauksia sekä terveytensä, sosiaaliolojensa että kasvatuksensa ja taustansa puolesta. Siellä on myös erilaisia ryhmiä sen mukaan, kuinka vakavasta rikoksesta on kysymys ja onko kysymys kertarikoksesta vai uusinnasta ja sellaisesta uusinnasta, että voidaan puhua jopa ammattimaisesta, liigamaisesta rikollisuudesta. Silloin, kun on kysymyksessä ammattimainen rikollisuus ja toistuva rikolli-

suus, jossa selvästi on nähty se, että nuori ei ole ojentautunut, eikä näy, että on ojentautumassakaan, ja kysymyksessä on vakava rikos, on selvää, että niin valitettavaa kuin se onkin, näissä tapauksissa tarvitaan ehdotonta vankeusrangaistusta. Hallituksen esityksen erityisen painavat syyt olisivat merkinneet varsin korkeata kynnystä nimenomaan näissä tapauksissa, joissa on, niin valitettavaa kuin se onkin, välttämättä mentävä ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Sen vuoksi sanan "erityisen" poistaminen on hyvä ratkaisu, ja elleivät painavat syyt sitä vaadi, silloin pystytään silti ehdollisia antamaan siinä laajuudessa kuin se tarpeen on.

Herää vain kysymys, onko tässäkin kohden sellainen tilanne, että jälleen omassa lainsäädännössämme ratsastamme Euroopan yhteistyöllä. Silloinkin, kun välttämättä Euroopan yhteistyö jotakin ei edellytä, sanotaan, että se edellyttää. On varsin selvää, että oli sitten olemassa mitä sopimuksia tahansa, niin lapsen oikeuksia kuin muita, edelleenkin jäämme siihen tilanteeseen, että jotkut on pantava vankilaan, koska ei muuten tilanteesta päästä, vaikka me kuinka kehitämme vaihtoehtoisia rangaistuksia, joita tulee kehittää.

Sitten yhdyskuntapalvelun osalta: Täällä se on nyt jo merkitty sillä poltinmerkillä, että se ei kerta kaikkiaan nuorille sovi. Uskallan väittää, että tämä on ennakkoluuloista ja kategorisoivaa lähestymistä. Ei nuorisoryhmäkään ole kaikki samanlaista. Se voi joillekulle sopia, vaikka se ei olisikaan se korvaava seuraamusmuoto, joka useimmiten soveltuisi. Se voi hyvin joidenkuiden kohdalla soveltua, ja sen takia toivoisin, että sitäkään ei valmisteluissa sivuun työnnettäisi vaan se otettaisiin mukaan varsin tarkkaan tarkasteluun.

Oikeusministeri vastauksessaan jo viittasi siihen, että eräänä ongelmana edellä mainittujen ja käsiteltyjen lisäksi on se, että nuoret rikoksenteijät, lapsivangit ja aikuiset joutuvat samaan laitokseen. Tätä pyritään välttämään, mutta sitä ei ole voitu välttää sen vuoksi, että meillä ei ole riittävästi erilaisia laitoksia. Tämä on erittäin vakava ongelma, ja jo kansainväliset ja jopa meidän omatkin säännöksemme edellyttävät, että lapsivangit ja aikuisvangit pidetään eri paikassa.

Nimenomaan rikollisen ennusteen kannalta on hyvin tärkeää se, millaisissa paikoissa

nuoret seuraamusta kärsivät. Sen vuoksi on välttämätöntä, että pikaisesti todella saadaan aikaan se korjaus, että lapset eivät ole aikuisten kanssa samassa vankilassa. Tämä liittyy vakavasti moniin muihin kysymyksiin, huumeekysymykseen, rikosten uusimiseen ja siihen, että vankila toimii rikollisuuden korkeakouluna. Tätä epäkohtaa voidaan paljolti estää nimenomaan sillä, että todella päästään siihen, että eri-ikäiset ovat eri laitoksissa.

Lakivaliokunnan mietinnön kohde liittyy myös välillisesti alle 15-vuotiaitten lasten tekemiin rikoksiin, ja siinä, kuten monesti yli 15-vuotiaidenkin kohdalla olemme tilanteessa, että eri viranomaiset levittelevät käsiään ja sanovat, että emme voi mitään. Olemme kehittyneessä yhteiskunnassa aika mahdottomassa tilanteessa, jos koko ajan tulee lisää asioita, joissa vain levitellään käsiä. Me emme voi tehdä mitään, sanovat kouluviranomaiset ja sosiaaliviranomaiset samoin kuin oikeusviranomaiset ja poliisi.

Se on oire jostakin hyvin vakavasta häiriöstä yhteiskunnassamme. Se edellyttää, että todella tehdään saumatonta, jatkuvaa ja ennakkoluulotonta yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä pitäen mielessä se, että tapaukset ovat aina erilaisia eikä niitä koskaan voi samaan muottiin panna. Vain yksilöpohjaisesta tarkastelutavasta lähtien pääsemme sellaisiin tuloksiin, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori pelastetaan rikoskierteestä, johon he ovat joutumassa tai joutuneet.

Ed. Björkstrand: Herr talman! Riksdagens uppgift är att stifta lagar som fungerar. Innan lagar kan ändras på det sätt som regeringen i det här fallet förutsatte måste det finnas åtminstone några garantier för att de kan fungera. De sociala myndigheterna sade att de inte har några möjligheter att ta hand om de ungdomar som man skulle hänvisa till dem och då blir den logiska konsekvensen för ett utskott som känner sitt ansvar att man i en kläm förutsätter, som vi också gjorde, att regeringen ser till att s.k. alternativa straffpåföljder utvecklas och snabbt införs och att propositioner i saken ofördröjligen avläts till riksdagen.

Till slut vill jag bara beklaga att regeringen, dvs. social- och hälsovårdsministeriet och justitieministeriet, inte har haft kontakt med varandra i den utsträckning som skulle ha varit av nöden.

Arvoisa puhemies! Tämän eduskunnan tehtävänä on säätää lakeja, jotka toimivat käytännössä. Hallituksen esitys ei olisi toiminut sosiaaliviranomaisten mukaan käytännössä. Siksi lakivaliokunta teki tämän muutoksen ja samalla edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että ns. vaihtoehtoisten rangaistusseuraamusten kehittämistä ja käytönottoa nopeutetaan ja että niitä koskevat esitykset annetaan eduskunnalle viivyttelämättä. Muulla tavoin mielestäni valiokunta ei voikaan toimia.

Lopuksi huomautan siitä, että lain käsittelyn yhteydessä lakivaliokunnassa kävi ilmi, että sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön välillä ei ollut minkäänlaista yhteistyötä esitystä annettaessa. Se ihmetytti meitä lakivaliokunnassa suuresti. Tämä on nimenomaan sellainen kysymys, jossa ministeriöiden välistä yhteistyötä tulisi harjoittaa.

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Ed. Björkstrandin väite, että ei ole ollut sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön välillä tätä lakia valmisteltaessa minkäänlaista yhteistyötä, ei pidä paikkaansa. Yhteistyö on ollut hyvin tiivistä. Esimerkiksi edellisellä viikolla käydyssä valtioneuvoston kyselytunnin keskustelussa tämä asia hyvin havainnollisella tavalla tuotiin edustajille tiedoksi.

Lain toimivuus tai toimimattomuus on toinen kysymys kuin se, kuinka herkästi nuorelle täytyy määrätä ehdoton vankeusrangaistus. Siinä suhteessa lain toimivuuden aste-eroja en voi nähdä. Tämä asiaa koskee ihan muita kysymyksiä kuin lain toimivuutta.

Ed. Lamminen: Herra puhemies! On helppo yhtyä ed. Moilasen puheenvuoroon, kun hän pelkäsi, että lain kirjain vain täytetään eikä lasta oteta yksilönä huomioon. Kaiken taustana on kuitenkin koti, kuten ed. Aittoniemi mainitsi. Sieltä se lähtee; lapsi on ikään kuin kodin etäispääte, jossa kulminoituvat kaikki ne ongelmat, mitä kotona on.

Kun aikanani tein tietynlaisen kartoituksen tai tutkimuksen poikakodissa olleiden oppilaiden jälkiseurannasta, yllätykseni sieltä paljastui, että poikakodissa oloaika ei oikeastaan vaikuttanut heidän myöhempään käyttäytymiseensä, ei ainakaan myönteisesti. Ainoastaan se vaikutus oli, että sen ajan,

minkä he olivat poikakodissa, he olivat rikollisuudesta suhtukoht puhtaita. Kun otetaan huomioon, että ennen näitä lapsia pidettiin poikakodissa jopa 7-vuotiaasta alkaen, kolme neljä vuotta, joskus kauemminkin, ei voi olla ihmettelemättä sitä jälkeensä jääneisyyttä, mitä silloin oli meidän lainsäädännössämme.

Mutta jotakin seuraamusta pitää kuitenkin olla. Keskusteltuani työni puolesta syrjäiteille joutuneiden kanssa he ovat usein ihmetelleet, että vasta sitten, kun kakku on tarpeeksi suuri, se räpsähtää heidän päällensä. He eivät ole siihen saakka edes tajunneet, mistä on ollut kysymys.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Edustajien Moilasen ja Björkstrandin puheenvuoroissa tuotiin esiin, että sosiaaliviranomaiset ja kouluviranomaiset levittelevät käsiään, joten on puututtava lainsäädäntökeinoilla näiden nuorten tilanteeseen. Minusta pitäisi mennä vähän syvemmälle ja kysyä, miksi kouluviranomaiset ja sosiaaliviranomaiset levittelevät käsiään.

Itse ymmärrän, että he tekevät sen siksi, että heiltä puuttuu resursseja — voimavaroja, rahaa — palkata sellaisia ihmisiä, jotka tässä erittäin työvoimavaltaisessa tehtävässä eli nuorten opastamisessa ja mahdollisesti auttamisessa vaikeissa elämäntilanteissa vaadittaisiin. Tässä mielessä ehdottomasti pitäisi panna paino sille, että sekä kouluviranomaisille että sosiaaliviranomaisille lisätään resursseja näiden nuorten kanssa työskenteleeseen. Minusta on hyvin lyhytnäköistä ajatella, että tämä olisi vain tämän tyyppinen lainsäädäntökysymys.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön välillä ei ole ollut yhteistyötä. Se todettiin useissa puheenvuoroissa asiantuntijoiden taholta lakivaliokunnassa. Siitä myös keskusteltiin heidän kanssaan. Ilmeisesti ministeri, kansanedustaja Louekoskella ei ole kenttän- sä riittävää tuntemusta tässä asiassa.

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies! Oma muistikuvani olen tarkistanut eräiden valiokunnan jäsenten kanssa ja myös valiokunnan sihteerin kanssa. Sosiaaliministeriön virkamiehet nimenomaan syvästi valittivat sitä, että tässä asiassa ei ole ollut yhteistyötä. Siihen nimenomaan pitäisi pyrkiä.

Mitä ed. Haaviston kommenttiin tulee, niin tietysti on lisättävä resursseja, mutta nyt tällä hetkellä on kysymys siitä, voidaanko säätää laki, josta tiedetään, että se ei tule toimimaan siksi, että näitä resursseja ei ole. Oikeampi menettelytapa minun näkemykseni mukaan on se, että edellytetään, että hallitus antaa nämä resurssit, ja sitten nopeasti muutetaan lakia niin, että se vastaa niitä näkemyksiä, joita täällä aika yksimielisesti esiin- tyy.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Totean, että ed. Björkstrandin puheenvuoro oli juuri niin kuin valiokunnassa meille todettiin.

Ed. Haavisto, en todennut enkä ymmärrä, että puheestani olisi käynyt ilmi se, että lakia tarvittaisiin sen vuoksi, että yhteistyötä ei ole. Joka tapauksessa tarvitsemme lainsäädäntöä. Joka tapauksessa tarvitsemme myös vankiloita, mutta tämän ohella ja ehkä ennen sitä, toivon mukaan, tarvitsemme yhteistyötä. Totesin sen, että jossain on vika, että yhteistyötä ei ole. Olen aivan samaa mieltä ed. Haaviston kanssa, että todella täytyy syihin puuttua. Sen verran realistisesti olen, että totean, että senkin jälkeen kyllä tarvitsemme laitoksia. Kysymys on vain siitä, kuinka moni nuori sinne johtuu ja kuinka monen kohdalla pystytään välttymään vankilaan joutumisesta.

Nimenomaan välttymiskysymyksessä, ennalta ehkäisevässä työssä, yhteistyötä tarvitaan, myös korjaavassa, mutta silloin on tullut jo vaurioita, joita on paljon vaikeampi korjata kuin ennalta ehkäistä. Se on ihan sama kaikilla aloilla, oli sitten kysymys oikeuspolitiikasta, terveys- tai sosiaalipolitiikasta tai mistä tahansa. Tässä tarvitaan nimenomaan meidän kaikkien edustajien, hallituksen ja virkamiesten ym. yhteistyötä, että paneudumme näihin kysymyksiin ja niihin syihin ja pyrimme ne korjaamaan yksilön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Ed. Rehn: Herra puhemies! Vaikka alulle panemani keskustelu on saanut jonkin verran juupas—eipäs-piirteitä jo tässä vaiheessa, haluaisin vielä sen osaltani todeta, että on aivan oikein niin kuin ed. Björkstrand sanoi, että meidän on säädettävä toimivia lakeja.

Samalla on ehkä kuitenkin muistettava, että varsinkin laeilla, jotka koskevat lapsia — ja lapsistahan on kysymys, vaikka he ovat joutuneet vähän rikollisille teille — on myös signaaliarvo. Me annamme signaalin siitä, kuinka me katsomme lainsäädäntöä, joka koskee nimenomaan lapsia ja sitä, kuinka heitä käsitellään. Tämä on minusta erittäin tärkeitä. Sen vuoksi olen pahoillani siitä, että tämä mielestäni kuitenkin huononnus tuli. Tietenkin syytän itseäni, että heräsin vasta tässä vaiheessa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Minua harmittaa jatkaa tätä tyhjää keskustelua, eikä se tästä puheenvuorostanikaan paljon parane. Totean sen, että asia on todella niin, että oikeusministeriö toteutti nyt käsiteltävänä olevan lain vain siltä osin kuin se koskee seuraamusjärjestelmän romuttamista. Sen sijaan se ei puuttunut siihen, kun edellytettiin vaihtoehtoisten seuraamusjärjestelmien kehittämistä.

Minä ymmärrän oikeusministeriä ja oikeusministeriötä siinä, että ei ole mitään sellaisia olemassa olevia, edessä olevia vaihtoehtoisia seuraamusjärjestelmiä, joista puhutaan. Koulukodit ym. tällaiset on todettu käytännössä kyvyttömiksi hoitamaan tietynlaisen vaihtoehtoisen seuraamusjärjestelmän tehtäväkenttää. Ei tässäkään keskustelussa ole puhuttu kuin resursseista ja lainsäädännöstä. Yksikään kansanedustaja ei ole pystynyt esittämään mitään konkreettista siitä, mitä tarkoitettaisiin esimerkiksi yhdyskuntapalvelulla. Se on vain ilmassa olevaa sananhelinää. Ei ole mitään tällaista.

Sen vuoksi viittaani aikaisempaan lausumaani siitä, mikä todellisuudessa on sellainen keino, joka esimerkiksi ennalta ehkäisevästi vaikuttaa. Ne ovat ainoat olemassa olevat, ja niistä ei voida luopua, ennen kuin tämä tähti keksitään, mikä on se vaihtoehtoinen seuraamusjärjestelmä, mikä on yhdyskuntapalvelua.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Haluan lopuksi todeta sen, että samantyyppisen ongelman kanssa painitaan varmasti monessa muussakin maassa. Kesällä itselläni oli tilaisuus seurata Englannissa saman ongelman ympärillä käytävää keskustelua. Siellä mielestäni ehdotus käytettävistä menetelmistä on huomattavasti radikaalimpi kuin se,

mistä me nyt tänään olemme keskustelleet. Siellä nimittäin Thatcherin hallitus suunnittelei mahdollisuutta rangaista sellaisia lasten vanhempia, joiden lapset tekevät rikoksia.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 2 §, 4 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 86

Lakivaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 108

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 108. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 90

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43

Suuren valiokunnan mietintö n:o 109

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 109. Ensin

sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, 1 luvun otsikko, 31, 32, 32 a ja 33—35 §, 3 luvun otsikko, 36—38, 43, 47 ja 48 §, 4 luvun otsikko, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 118

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44

Suuren valiokunnan mietintö n:o 110

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 110. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain tausta on maitotuotteiden hinnoittelujärjestelmän uudistuksessa vuodelta 1976. Vähitellen tämän lain perusteet ovat kuitenkin vuosi vuodelta murentuneet, ja viimeinen sinetti tälle kehitystielle oli lokakuu 1988, jolloin maitotuotteet vapautettiin toivottavasti lopullisesti mutta ainakin siinä vaiheessa kokonaan hintasäännöstelystä. Saman tien katosi tosiasiaa täydellisesti peruste tämän lain olemassaololta, tämän tyyppisen veron koräämiseltä. Tasausmaksun hallitus kuitenkin jätti edelleenkin voimaan tälle vuodelle 1989 huolimatta siitä, että perusta alta häippäsi pois. Niinpä käytännössä voidaan todeta, että tasausmaksu on eräänlainen erityisvero maitotuotteille tällä hetkelä.

Tämä on mielestämme väärin ja täysin perusteetonta, ja mielestäni tämä on myös vastoin niitä aivan oikeaoppisia ajatuksia, joita eduskunnan puhemies julkisuudessa elintarvikkeiden verotuskysymyksestä on puhunutkin. Käytännössä tämä vero nostaa elintarvikkeitten hintaa tarpeettomasti ja perusteettomasti, niin kuin edellä jo asiaan viittasin. Välitön vaikutus elintarvikkeitten hintoihin tällä esityksellä on 140 miljoonaa markkaa korottava. Tämän lisäksi tämä vaikuttaa myös välillisesti mm. kaupan kustannuksiin ja eräisiin muihin vastaaviin, niin että voidaan puhua todella merkittävästä maitotuotteitten ylimääräisestä rasitteesta.

Hyvää valiokunnan käsittelyssä on se, että valiokuntakin on jo käynyt toteamaan sen seikan, että tämä taitaa olla perusteeton ja tarpeeton. Hallitus ei kuitenkaan suostunut lain hylkäämiseen.

Herra puhemies! Kerron, että tulemme lain kolmannessa käsittelyssä ehdottamaan tämän lain hylkäämistä.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys liittyy myös käytyyn ruoan hintakeskusteluun. Siinä syylliseksi on etsitty milloin maataloustuottajaa, milloin elintarviketeollisuutta ja hyvin usein myös kauppaa. Mutta tässä keskustelussa on varsin usein unoitettu yhteiskunta ja valtio, eli verotus on hyvin tärkeä syy elintarvikkeiden suhteellisen korkeaan hintatasoon Suomessa.

Tässä yhteydessä on helppo muistuttaa eduskunnan herra puhemiehen Reykjavikissä elokuun alussa käyttämästä puheenvuorosta, jossa puhemies hyvin perustellusti kiinnitti huomiota siihen, että Pohjoismaissa ja myös Suomessa elintarvikkeiden verotus on selvästi korkeammalla tasolla kuin esimerkiksi Länsi-Euroopassa ja että verotusta voitaisiin käyttää hintojen korotuspaineiden vähentämiseen ja myös jopa elintarvikkeiden hintojen laskuun.

Tänä syksynä eduskunta saa käsiteltäväkseen kaksi tähän asiaan liittyvää lakiehdotusta. Nyt on käsiteltävänä tasausmaksu ja jo aikaisemmin on saatu ehdotus alkutuotevähennyksen supistamisesta liikevaihtoverotuksessa. Molemmat ehdotukset ovat sisällöltään ristiriitaisia sen ajatuksen kanssa, jonka herra puhemies Reykjavikissä esitti. Etenkin tasausmaksun kohdalla perusteet koko maksusta luopumiselle ovat hyvin vankat, ja tällä

tavalla voitaisiin osaltaan keventää suomalaisen ruoan hintaa. Näin tulisi menetellä myös alkutuotevahennyksen kohdalla.

Herra puhemies! Ehkä tähän asiaan on syytä palata uudelleen kolmannen käsittelyn yhteydessä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Keskustan kansanedustajat mielestäni varsin hyvin perustelivat kannan ja nojautuivat vielä herra puhemiehen eri yhteyksissä lausumiin mielipiteisiin. Voi olla, että eduskunnassa syntyy hyvin laaja yksimielisyys, varsinkin nyt kun valtiovarainministeri Liikanen ei ole paikalla. Muistan vain aikaisemmista tämän asian käsittelyvaiheista, että ministeri Liikanen on ollut kovasti toista mieltä tästä asiasta.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Tämä vero on yksi niistä kepun veroja, jotka kepu valtakaudellaan on saanut aikaan. Eihän tällaisia veroja kukaan muu ole Suomessa halunnut. Mutta on hyvä, että kepu on oppositiossa viisastunut niin paljon, että voidaan tämä vero ilmeisesti lähiaikoina kumota.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Muistaakseni ed. U. Leppänen oli mukana mm. edellisessä hallituksessa neljän vuoden ajan. Siinä aikana tätä veroa kyllä käytettiin, ja pääosinkin sen käyttö aikaisemmin oli perusteltua, koska hintojen tasaamisen kannalta sillä oli merkitystä. Sen jälkeen kun maitotuotteet on vapautettu kilpailuun, siitä on ollut seurauksena, että tämä vero on kokonaan menettänyt merkityksensä. Tästä syystä jo viime vuonna ja nyt tänä vuonna on ollut olemassa erityiset perusteet tästä verosta luopumiselle.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Jatkan vielä tuosta, mihin ed. E. Aho lopetti. Käy aivan selvästi ilmi, että ed. U. Leppänen ei tunne tämän lain taustaa ja syntyhistoriaa. Tuossa vaiheessa, kun se säädettiin, se oli perusteltu ja tarpeen, mutta näiltä tarpeilta on pohja murentunut vuosien mittaan pois ja todellakin lopullisesti siinä vaiheessa, kun marraskuussa 1988 vapautettiin maitotuotteet hintasäännöstelystä. Siinä lopullisesti poistui tämä peruste. Näistä syistä tässä tilanteessa tämä laki on tarpeeton. Mutta vielä kertaalleen, herra puhemies, aikanaan sille oli selkeä peruste olemassa.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Täällä ed. Pekkarinen toteaa, että tämä on aikaisemmin ollut tarpeellinen. Silloin kun on eletty puhtaassa kepun järjestämässä säännöstelytaloudessa maatalouden osalta, sitä on siis kepun mielestä tarvittu. Minun mielestäni sitä ei silloinkaan tarvittu. Edelleenkin me pääasiassa elämme maatalouden osalta kepun ja MTK:n vallan alla ja kalliiden elintarvikkeiden maassa. Elintarvikkeiden hintoja on monella tavalla voitava saada alaspäin.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Taitaa olla niin, että ed. U. Leppäselle on turha selittää näitä asioita ja selostaa niiden asioiden todellista laitaa, koska sillä ei ole ed. U. Leppäsen mielipiteisiin minkäänlaista vaikutusta. Mutta toistettakoon siitä huolimatta vielä kertaalleen se, että tätä tasausmaksua käytettiin aikanaan erilaatuisten maitotuotteiden hintojen tasaamiseen. Silloin kun sillä näin voitiin menetellä, sillä oli olemassa tietyt perusteet.

Mutta niin kuin ed. Pekkarinenkin äsken totesi, sen jälkeen kun maitotuotteet vapautettiin hintasäännöstelystä, tällä verolla ei millään tavalla enää vaikuteta maitotuotteiden keskinäisiin hintasuhteisiin. Tästä syystä tällä verolla ei ole enää mitään muuta kuin fiskaalinen merkitys. Tällä kerätään kuluttajilta 140 miljoonaa markkaa ylimääräistä rahaa. Se nostaa osaltaan 140 miljoonalla markalla suomalaisten elintarvikkeiden hintoja. Se on täysin keinotekoinen, ja sille ei ole enää mitään muuta kuin fiskaalisia perusteita.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 22 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset erikoissairaanhoidolaiksi, laiksi erikoissairaanhoidolain voimaannpanosta ja laiksi Helsingin yliopistollisesta keskussairaalaista

Toinen käsittely
Hallituksen esitykset n:ot 94 ja 95/1988 vp.

Lakialoitteet n:ot 73 ja 80/1988 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 269, 271 ja 306/1987 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 4
Suuren valiokunnan mietintö n:o 111

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 111. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, minkä jälkeen siirrytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä asia, että vihdoinkin viimein erikoissairaanhoitolaki ja siihen liittyvät lait ovat eduskunnan käsittelyssä ja tämä parinkymmenen vuoden ajan valmisteltu asia saadaan päätökseen. Myös keskusta on pääosiltaan kannattamassa tämän lain hyväksymistä, joskin omassa vastalauseessamme olemme esittäneet tiettyjä muutoksia lain yksityiskohtiin.

Tästä syystä ehdotankin, että käsittelyn pohjaksi otetaan talousvaliokunnan mietinnön II vastalauseessa esitetyt lakiehdotukset.

Terveydenhuollossakin hyvä hallinto on hyvän toiminnan perusta. Se ei ole itsetarkoitus, mutta jos hallinto on tarkoituksenmukaisesti järjestetty, niin on paljon helpompia toimia ja pystytään varmasti saavuttamaan hyvät tulokset siinä tehtävässä, mitä varten terveydenhuollon palvelujakin tuotetaan.

Meidän erikoissairaanhoitomme on ollut hyvin hajallaan. Ehkä potilaiden kannalta kipein ja pahin epäkohta on ollut se, että olemme hyvin jyrkästi erottaneet ihmisen ruumiin hoitamisen, somaattisen sairaanhoidon, ja mielenterveyden, psykiatrisen hoidon, toisistaan. Eräällä tavalla ihminen on viipaloitu sieluun ja ruumiiseen. Hyvin harvoin olemme pystyneet toimimaan tällaisen hyvin eheän kokonaisnäkemyksen pohjalta.

Myöskään sairaaloiden välillä ei ole ollut riittävästi yhteistyötä, vaikka alueellisesti on saattanut olla moniakin hyviä toimipisteitä. Tästä puutteellisesta yhteistyöstä on seurannut se, että voimavaroja ei ole pystytty käyttämään parhaalla mahdollisella tavalla.

Tältä osin, kun tarpeita on ollut ja on edelleen hyvin paljon, on eräällä tavalla myöskin tuhlatu voimavaroja.

Kun toimitaan yksinomaan sairaalakeskeisesti, katsotaan asioita vain yhden toimipisteen kannalta, niin hyvin helposti tulee siirrettyä asioita paikasta toiseen. Ei vaivauduta syventymään potilaan asioihin niin, että niihin löydettäisiin jokin ratkaisu, vaan helposti ohjataan potilas sitten muualle. Aina ei edes etsitä vaihtoehtoja hoitopaikkaa, vaan potilas on jäänyt monta kertaa ajalehtimaan erilaisten sairaaloiden välille. Tämän uuden lainsäädännön pohjalta uskon, että tässä suhteessa on mahdollista löytää parempia ratkaisuja, vaikka tietysti hallinto ei sinänsä vielä näitä asioita korjaa.

Tämä hallintolaki antaa mahdollisuuden nyt toimia alueellisesti, katsoa, mitkä tarpeet ovat olemassa ja miten ne voidaan parhaalla mahdollisella tavalla tyydyttää. Lain säätämisen jälkeen on tietysti sitten mahdollisuus toteuttaa lakia hyvin monella tavalla, ja siitä näkökulmasta haluaisin sanoa muutaman sanan.

Kun tätä lainsäädäntöä on pari vuosikymmentä valmisteltu, siinä on ollut hyvin monenlaisia vaiheita, ja on ollut vaikea löytää yhteisymmärrystä. Kun nyt vihdoinkin viimein yhteisymmärrys on löytynyt, on kuitenkin syntymässä aika ongelmallinen tilanne. Aina-kin minulle on tällä hetkellä hieman epäselvää, miten nykyinen hallitus tulee etenemään maakuntaitsehallintokysymyksessä. Onko erikoissairaanhoidon hallinnon kokoaminen ensimmäinen askel kohti kattavaa alueellista itsehallintoa, tai mikä nimi sille sitten annetaankin, vai jääkö tämä yksittäiseksi toimenpiteeksi? Hallituksen sisältä on kuulunut myös sen suuntaisia mielipiteitä, että tällaista alueellista itsehallintoa meillä ei tarvita.

Jos alueellisesta itsehallinnosta kokonaan luovutaan, se asettaa silloin erikoissairaanhoidon hallinnonkin aika tavalla uuteen asemaan. Silloin kun valmistelua on tehty, on ollut kaksi näkökulmaa mukana, terveydenhuollon hallinnolliset tarpeet ja ne tarpeet, jotka ovat liittyneet laajemmin maakunnallisen hallinnon kokoomiseen. Jos asioita olisi tarkasteltu ja olisi voitu tarkastella yksinomaan terveydenhuollon hallintotarpeista käsin, olisi ehkä ollut syytä päätyä tällä hetkellä hieman toisenlaisiin ratkaisuihin. Me tiedämme, että hyvin keskitetyt ja laajat

autoritaariset organisaatiot eivät ole osoitautuneet kovin toimiviksi eivätkä edes tehokkaiksi, vaan tällä hetkellä uskotaan enemmän joustaviin ja pienempiin hallintojärjestelmiin. Tässä suhteessa tietysti tilanne tulee olemaan äärimmäisen haasteellinen. Pystytäänkö erikoissairaanhoidon hallinnossa sitten toimimaan joustavasti, ottamaan riittävästi huomioon niitä erilaisia tarpeita, joita alueilla on, antamaan riittävästi itsenäisyyttä yksittäisille sairaaloille, jotta ne voivat tehokkaasti täyttää tehtävänsä?

Uskon, että tämä laki antaa monenlaisia-kin mahdollisuuksia käytännössä, mutta tärkeätä on, että tämä näkökohta tulee selvästi esille. Eivät organisaatiot sen paremmin kuin ihmisetkään voi kantaa vastuuta sellaisesta, mihin eivät voi mitenkään vaikuttaa. On turha odottaa hyviä tuloksia yksittäiseltä sairaalalta, ellei sillä ole myöskin riittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaansa. Ratkaisu, joka tähän lakiin sisältyy, että sairaalalla on oma hallintonsa ja oma johtokuntansa, luo tiettyä pohjaa myös tämän näkökohdan toteuttamiselle.

Toivon myöskin, että selkeästi syntyy vuorovaikutuksellinen tilanne. Tämä erikoissairaanhoidon keskushallinto toivottavasti jää aika pieneksi. Toivon mukaan siellä todella otetaan sitten tarkoin vaarin niistä viesteistä ja terveisistä, jotka eri puolilta aluetta tulevat, ja näin löydetään parhaiten aluetta palvelevat ratkaisut.

Toinen näkökohta liittyy erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyöhön. Meillä on eletty hyvin pitkään sellaisen käsityksen varassa, että hyvä hoito tarkoittaa aina hoitoa yliopistollisessa keskussairaalassa ja että perustason hoito olisi jollakin tavalla heikompaa ja huonompaa. Kuitenkin on kysymys siitä, että hyvä hoito tarkoittaa hoitoa oikeassa paikassa: Tietyt asiat tulevat parhaalla tavalla hoidettua terveyskeskuksissa tai perusterveydenhuollon muissa yksiköissä. Sen sijaan vaativat ongelmat vaativat erikoistason hoitoa joko aluesairaalassa, keskussairaalassa ja yliopistollisessa keskussairaalassa. Jos tulevaisuudessa ei löydetä parempaa yhteistyötä erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon kesken, niin en usko, että erikoissairaanhoidokaan pysty saavuttamaan kaikkia sille asetettuja vaatimuksia ja vastaamaan kaikkiin niihin tarpeisiin, jotka kasvavassa määrin tämänkin päivän ihmisillä on.

Perusterveydenhuoltoa ei ole arvostettu eikä ole riittävästi ymmärretty, että jos perusterveydenhuollossa on aukkoja, jos siellä ei pystytä potilaita hyvin palvelemaan, tämä tyytymättömyys, heikkoudet ja tietynlainen tehottomuus siirtyy myös vääjäämättömästi erikoissairaanhoidon piiriin. Joku on väittänyt, että meillä tällä hetkellä eläisi myös sellaisia käsityksiä, että pitäisi kokonaan luopua terveyskeskusjärjestelmästä, eräällä tavalla romuttaa koko perusterveydenhuolto, varsinkin kun siellä tällä hetkellä tuntuu olevan niin paljon ongelmia. Uskon, että tämä ajattelutapa on väärä. Hyvällä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyöllä päästään parhaaseen tulokseen. Jos vielä pystyisimme koulutuksessa laajentamaan sitä näkökulmaa, jonka pohjalta terveydenhuoltohenkilökuntamme toimii, ottamaan huomioon sen, että ihminen on ruumiin, sielun ja hengen kokonaisuus eikä vain jotain biologista massaa, uskoisin, että monet ongelmat saisivat ratkaisunsa ja se tyytymättömyys, jota tänä päivänä esiintyy, selvästi myös vähenisi.

Sitten, arvoisa puhemies, vielä kolmas kommentti, joka ehkä saattaa tuntua naurettavan pieneltä. Valiokunnan mietinnössäkkin useassa kohdassa puhutaan potilasaineksesta, puhutaan siitä, että myös yliopistollisissa keskussairaloissa pitäisi olla monipuolista potilasainesta, jotta lääketieteen opiskelijat ja muut terveydenhuollon opiskelijat saisivat riittävästi harjoitella. Terveydenhuoltohan on osittain tiedettä, mutta hyvin suurelta osin se on kokemusta, taitoa ja näkemystä. Tässä suhteessa koulutus vaatii ilman muuta teoreettisten opintojen lisäksi myös toimimista potilaiden kanssa, oppimista todella hoitamaan ja parantamaan. Se, että me puhumme vieläkin niin usein potilasaineksesta, osoittaa, että monta kertaa potilaat ovat meille vain kohteita, jotain massaa, jota hoidellaan ja liikutellaan, emmekä ymmärrä, että jokainen potilas, joka tulee terveydenhuollon laitokseen, on ainutkertainen ihminen ja häntä pitää myös sellaisena kohdella.

Aika ajoin tulee valituksia siitä, että erityisesti yliopistollisissa keskussairaloissa potilaita kohdellaan opetustilanteissa hyvin aliarvoisesti; ei olla riittävän hienotunteisia eikä ymmärretä sitä, että ne asiat, joita terveydenhuollon yksiköissä hoidetaan, ovat erittäin arkaluonteisia, ainutkertaisia näille ihmisille,

ja ne vaativat myös sen kaltaista suhtautumista. Toivon, että me tulevaisuudessa pystymme muuttamaan ei yksinomaan työtaapamme ja hoitoamme vaan myös sitä kielenkäyttöä, millä tavalla potilaista puhumme.

Ed. Rehn: Herr talman! Några kommentarer till specialsjukvårdslagen speciellt ur nyländsk synvinkel. Orsaken till den nya lagstiftningen är att man vill utveckla förvaltningen så att ett enda kommunalförbund ansvarar för den specialiserade sjukvården. På det sättet ges bättre förutsättningar för att anpassa tjänsterna efter befolkningens behov och tillgången till likvärdiga och tillräckliga tjänster försäkras också oberoende av var man bor. Hemkommunen, som hittills endast haft ansvaret för sinnessjukdomarna och de s.k. smittsamma sjukdomarna, får nu en ny roll genom att det inte mera är tillräckligt att skaffa ett visst antal bäddplatser vid olika sjukhus, utan hemkommunens skyldighet omfattar hela den specialiserade sjukvården. Detta är positivt och nödvändigt.

Som vägkost till dem som genom praktiska beslut kommer att bilda sjukvårdsdistrikten skulle jag vilja betona den decentraliseringstanke som också själva lagstiftningen andas. Förvaltningen i de kommande distrikten skall ske så decentraliserat som möjligt med undvikande av uppifrån styrda beslut i varje liten fråga. Bildandet av stora, byråkratiska centraladministrationer skall undvikas när man skriver grundstadgor och instruktioner. Det är viktigt att all den beslutanderätt som kan delegeras till lokal nivå också delegeras.

I det kommande nyländska sjukvårdsdistriktet har man diskuterat att indela Nyland i geografiska delansvarsområden, vilket i praktiken innebär att vi får delansvarsområden för Västra Nyland, Jorv, Peijas, Östra Nyland osv. I t.ex. Västra Nylands delansvarsområde kommer tre stora sjukhus att ingå. Dessa tre sjukhus, Mjölbolsta, Ekåsen och Västra Nylands kretssjukhus, kommer i så fall att få en gemensam direction för alla tre sjukhusen. Jag hoppas att det här exemplet kan förtydliga varför decentraliseringstanken är viktig.

Herra puhemies! Erityisen iloinen olen siitä säännöksestä, joka antaa potilaalle oi-

keuden hoitopalveluihin äidinkielellä. On erittäin tärkeää, että hoitohenkilökunnan kanssa voidaan puhua diagnoosista, tulevista toimenpiteistä, lääkityksestä ja hoito-ohjeista. On kolme potilasryhmää, joilla on selvä tarve saada hoitoa juuri äidinkielellään: vanhuks, lapset ja mielenterveyspotilaat. Myös sairaalan valinnassa tulee kiinnittää huomiota potilaan äidinkieleen, mikä on hyvä asia.

Koska hoito äidinkielellä on niin tärkeää, on laissa säännös hallintoelimestä, jonka toiminnallaan tulisi edistää vähemmistön hoitomahdollisuuksia. Jokaisessa sairaanhoidopiirissä, mihin kuuluu kaksikielisiä kuntia, tulee olla lautakunta, joka on suoraan liittohallituksen alainen ja jonka tehtävänä on toisaalta kehittää ja valvoa erikoissairaanhoitoa vähemmistön kielellä sekä toisaalta toimia niin, että löytyy koulutettua henkilökuntaa, joka hallitsee vähemmistön kielen. Haluan nimenomaan mainita, että lautakunnan toiminta ei koske ainoastaan Etelä-Suomen ruotsinkielistä väestöä vaan myös suomenkielisiä potilaita ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Toivon siksi, että lautakunnalle annettaisiin sekä taloudelliset että todelliset mahdollisuudet toteuttaa tärkeää tehtäväänsä.

Herr talman! En av de hetaste frågorna har varit frågan om en kommun kan höra till två sjukhusdistrikt. Det finns fall där reseavstånd m.m. gör det lättare för kommunen att använda ett sjukhus i ett annat distrikt än i det egna distriktet. Regeringen har dock gått in för att en kommun rättsligt sett endast har rösträtt i sitt eget distrikt, men att kommunen ges möjligheter att dels genom avtal och dels genom grundandet av gemensamma sjukhus, i praktiken använda ett sjukhus som är beläget i ett annat distrikt. Jag kan för min del endast hålla med de experter som hävdar hur omöjligt det är att samtidigt utöva rösträtt i två distrikt, speciellt med beaktande av att ett distrikt har ansvaret för planeringen av hela sin befolknings specialsjukvård. Man kan ordna representation i förvaltningen genom så kallad observatörsstatus med närvaro- och yttranderätt. Vidare kan man hävda att det är sällan en kommuns hela specialiserade sjukvård sköts i ett annat distrikt, eftersom den specialiserade sjukvården består av också annat än ren kirurgi, som exempel kan nämnas psykiatri. Ekono-

miutskottet har också ytterligare lagt till ett stadgande i lagen om att en kommun, inte bara ett sjukvårdsdistrikt, har rätt att vända sig till statsrådet i frågan om att genom avtal komma överens om rätten att använda ett sjukhus i ett annat distrikt.

Herra puhemies! Viime aikoina käynnistyi uudestaan keskustelu lakiesityksen muuttamiseksi siten, että Uudenmaan sairaanhoitopiiriin kuuluisi myös Helsingin sairaanhoitopiiri ja Helsingin yliopistollinen keskussairaala HYKS. Tämä varsin myöhäinen herätys tapahtui, kun laki oli melkein valmiiksi käsitelty talousvaliokunnassa.

Kun tarkastelee itse asiakysymystä eli kysymystä yhdestä tai kahdesta piiristä Uudellamaalla, voi vain todeta, että tietenkin molemmilla organisaatioilla on sekä hyvät että huonot puolensa. Asia ei ole missään tapauksessa mustavalkoinen. En kuitenkaan ymmärrä niitä varsin vaikutusvaltaisia piirejä, jotka viime hetkessä uudestaan aloittivat kampanjan esityksen muuttamiseksi. Siksi minusta sekä talousvaliokunta että ministeri Pesola ansaitsevat kiitoksen päättäväisyydestään viedä jo aikoja sitten neuvoteltu ja tutkittu asia loppuun lakiesityksen mukaisesti. Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet ovat ainakin suuremmat nyt esitetyssä kahdessa piirissä kuin yhdessä jättiläispiirissä.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! On erittäin tärkeää, että erikoissairaanhoitolaki on vihdoinkin saatu käsitteilyyn ja saadaan säädettyä, koska sen säätäminen on muistutanut iisakinkirkon rakennustyötä vuosikymmenien puheenaiheena. Lain yleisistä tavoitteista on tuotu monta kertaa täällä esille tietysti palvelujen tehostaminen ja hallinnon tarkoituksenmukainen järjestäminen, mutta ennen kaikkea erikoissairaanhoidon hajanaisuuden poistaminen, mikä on potilaiden kannalta tärkeää sen takia, että erikoissairaanhoidon sisäinen hoidon porrastus voisi toteutua potilaan kannalta paremmalla ja myös kuntien kannalta taloudellisimmalla tavalla. Ed. Kuuskoski-Vikatmaa korosti myös erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteyksiä. Erikoissairaanhoidon kehittämisessä ei tule unohtaa niitä peruspalveluja, joita hoidetaan terveyskeskuksissa ihmistä lähellä.

Myönteisenä on koettava myös hallinnolliset järjestelyt. Yksittäisten laitosten ja osavastuualueiden osalta sallitaan johtokuntajärjestely kunnallislainkin hengen ja periaatteen mukaisesti, eli osavastuualueen kunnat voimasuhteittensa mukaisesti pääsevät päättämään asioista. Onkin hyvin tärkeää, että tässä yhteydessä seurataan aluesairaaloiden tarjoamien erikoissairaanhoidon palvelujen kehittymistä, ettei niitä etuja menetetä, mitä aluesairaalahjärjestelmään on sisällynyt mm. perusterveydenhuollon kanssa kiinteästi toimivana sairaanhoitona. Tätä on myös hallinnollisesti yhtä lailla kuin resurssien turvaamis mielessä seurattava.

Aluesairaaloille on mahdollista perustaa, kuten mm. vapaaehtoisessa Kuopion yliopistollisen sairaanhoitopiirin kuntainliitossa nyt tapahtuu, oma johtokunta. Tältä osin ehkä jatkossa myös on seurattava, miten resurssit tulevat turvattua myös siinä tapauksessa, jos raja-aluesairaaloille on viisaampi perustaa sairaanhoitopiirin yhteistä hallintoa.

Täällä on puhuttu paljon kaksoisjäsenyydestä. Siitä on ehkä pidetty tarpeettoman paljon ääntä siinä mielessä, että eiväthän tälläkään hetkellä toiseen sairaanhoitopiiriin kuuluvat kunnat, jotka ovat olleet aluesairaaloissa mukana, ole osallistuneet aluesairaan osalta sairaanhoitopiiriin tai keskussairaan liittovaltuuston päätöksentekoon. Siltä osin usean aluesairaan osalta ei tapahdu mitään muutosta. Päinvastoin, se että kunnat pääsevät johtokuntatasolla laitoksensa hallintoon mukaan, on tärkeä periaate.

Yksi asia täällä on jäänyt erittäin vähälle. Valitettavasti talousvaliokunta nimestään huolimatta ei ole erästä taloudellista kysymystä pohtinut. Se liittyy erikoissairaanhoitolain voimaannpanosta annetun lain 18 §:ään. Siinähan virtutaan aikaisemmin kuntainliiton jäsenyyden kautta palvelunsa saaneen kunnan asema sen kuullessa toiseen sairaanhoitopiiriin. Tällaisella kunnalla on oikeus saada aikaisemmat palvelut, joista pääsääntöisesti sovitaan lain 43 §:n mukaan. Mutta voimaannpanolaissa on haluttu asettaa kuntainliittoon aikaisemmin kuulunut kunta muita kyseisiä palveluita käyttäviä ja ostavia kuntia edullisempaan asemaan. Kun tilinpäätöksestä laskettuihin kustannuksiin muilla kunnilla korvauksia tarkennetaan ja lisätään 13 prosentilla, saavat nämä kunnat palvelun-

sa vain 5 prosentin kustannuslisäyksellä. Vielä tällainen järjestelmä luotaisiin kymmeneksi vuodeksi.

Tämä on todella erikoista sen takia, että erikoissairaanhoitolain periaatehan on se, että kuntien kustannukset määräytyvät käytön perusteella. Se on erikoissairaanhoitolain periaate. Siitä tehdään kuitenkin tällainen poikkeus, joka sairaanhoitokustannusten vuotuista kehitystä taaksepäin tarkastellen on aikamoinen subventio toisilta kunnilta. Kustannukset ovat nousseet monissa sairaaloissa 15—20 prosentin vuosivauhtia. Mikä erityinen viisaus tähän sisältyy? Ilmeisesti viisaus on se, että Kunnallisliitto on pystynyt erinomaisen paljon vaikuttamaan asianomaiseen pykälään. Kun on asiaa selvitelty, niin on hämmästyntynyt sitä, että tältä osin lain valmistelussa oli annettu erityinen paino kuntien keskusjärjestöjen ja Sairaaliiton lausunnot. Näinhän ei voi olla. Ei sairaanhoito voi olla kuntien välisten kustannustekijöiden ja kunnallistaloudellisten tekijöiden järjestelytapa. Sairaanhoitolaki tähtää ihan muuhun kuin tiettyyn tuki- ja subventiojärjestelmään kunnallistalouksien kesken.

Tältä osin esitän ja toivon, että eduskunta hyväksyisi lain kolmannessa käsittelyssä pöytäkirjan, jossa edellytettäisiin tarkemmin selvitettäväksi voimaannuttamislain 18 §:n vaikutus kuntien eriarvoiseen asemaan todellisten sairaanhoitokustannusten maksamisessa sekä edellytettäisiin hallituksen antavan tarvittaessa välittömästi myös lain muuttamista koskevan esityksen eduskunnalle.

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Erikoissairaanhoitolakiin liittyvä runsaasti tunteita kuohuttanut kysymys on ollut Uudenmaan sairaanhoitopiirien lukumäärä. Haluankin oikaista tähän liittyvän väärän tiedon, joka täällä istuntosalissa on annettu. Lakiesityksen ensimmäisessä käsittelyssä pitämässään puheenvuorossa ed. Kautto totesi, että osallistujakuntien kannat olisivat kallistuneet yksipiiriratkaisuun ja että Espoon kaupunki olisi hiljattain antanut asiasta uuden, yksipiiriratkaisua puoltavan lausunnon. Espoon kaupunginhallituksen jäsenenä totean, ettei tämä pidä paikkaansa. Ilmeisesti ed. Kautto on saanut virheellistä informaatiota asiasta tai on sisällyttänyt puheenvuoronsa ennako-oletuksia.

Espoon kaupunginhallitus on 16.6.1983

asettanut lausunnossaan ensimmäiselle sijalle vaihtoehdon, jossa Uudenmaan lääni jakaantuisi 4—7 sairaanhoitopiiriin pääasiallisesti nykyisten vastuualueiden pohjalta. Tätä kannanottoa ei ole muutettu. Tiistaina 10.10.1989 asia tosin oli kaupunginhallituksen esityslistalla. Kaupunginhallituksen kokousta edeltävissä neuvotteluissa todettiin, että esittelijän esitys yhdestä piiristä ei saisi kaupunginhallituksen enemmistön kannatusta. Asia poistettiin listalta ja jätettiin käsittelemättä.

Ed. Mattila: Herra puhemies! Erikoissairaanhoitolain tarkoituksena on antaa hallinnon uudelleenjärjestelyille nykyistä paremmat edellytykset sopeuttaa sairaanhoitopalvelut väestön sairaanhoidon tarpeita vastaaviksi. Pidän tätä periaatetta aivan oikeana, joskin epäilen hieman varsinkin pienimpien kuntien vaikutusmahdollisuuksien jonkin asteista heikkenemistä.

Pidän talousvaliokunnan mietintöä varsin hyvänä pari poikkeusta lukuunottamatta. Talousvaliokunta painottaa joustavuutta yhtenä erikoissairaanhoidon järjestämisen periaatteena. Mietinnön mukaan tulee luoda tarkoituksenmukaisia vaihtoehtoja kunnille saada erikoissairaanhoidon palveluja myös muusta sairaanhoitopiiristä kuin siitä, jossa kunta on jäsenenä. Valtioneuvoston onkin sairaanhoitopiiriin alueesta päättäessään painokkaasti kuultava kuntien ja kuntainliiton mielipiteitä ja muodostettava niiden pohjalta sairaanhoitopiireistä erikoissairaanhoidon nykyiset järjestelyt ja sen kehittämisen näkökohdat huomioiden tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Viime perjantaina lain ensimmäisessä käsittelyssä käyttämässäni puheenvuorossa pidin välttämättömänä selvittää ennen lain toista käsittelyä pari asiakokonaisuutta. Ensimmäisenä korostin sitä, että kun Uudellemaalle hyväksytään kaksoisjäsenyys, miksi tätä periaatetta ei voida ulottaa koskettamaan koko maata. Lain edessä kaikkien maan osienhan tulee olla tuki yhdenvertaisia. Toisena selvittävänä asiana esitin tutkittavaksi sitä, että eräille maamme kunnille on peräti valtioneuvoston päätöksellä hyväksytty mahdollisuus kuulua kahteen sairaanhoitopiiriin. Onko nyt tämän lain säätämisen jälkeen oletettavissa sellainen tilanne, että valtioneuvosto päättää, että kuntien onkin purettava nyt voimassa

olevat säännökset ja vetäydyttävä kaksoisjäsenyydestä?

Mielestäni edellä mainitut selvitettäväksi esittämäni asiat olivat juridisesti perusteltuja ja olisivat olleet pohjana hyvälle lainsäädäntövallekin. Hämmästykseni olen havainnut, ettei ainakaan minun korviini ole tullut tietoa, että näitä näkemyksiä olisi selvitelty. Pidän tätä hieman hämmästyttävänä. Siksi palaankin vielä aiemmin esittämiini näkökohtiin, vaikkakin tämä on hiukan toistoa ja yksityiskohtiin puuttumista.

Nyt sisällön kannalta ratkaisevassa käsittelyssä oleva laki mahdollistaa itse asiassa kaksoisjäsenyyden Uudenmaan läänin kunnille. Ihmettelyni kohdistuu nyt siihen, miksi Uusimaa käsitellään lain yhteydessä silkkihansikkain muihin maan osiimme verrattuna. Minulle ja monille muille jää nyt sellainen kuva, että maassamme on kaksi eriarvoista aluetta, Uusimaa ja muu Suomi.

Kaksoisjäsenyyteen liittyvältä osalta korostan sitä, että esimerkiksi kotiseutuni Oulun läänin eteläosan Kalajokilaakson kuntien osalta valtioneuvosto on 22.4.1987 hyväksynyt kunnat kuuluvaksi Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin 1.1.1988 lukien. Sama valtioneuvoston päätös kätkee sisäänsä myös sen, että Keski-Pohjanmaan mielisairaanhoitopiiri perustetaan sisältäen ne kunnat, jotka kuuluvat Keski-Pohjanmaan keskussairaalaan alueeseen. Oulun läänin eteläosan eli Kalajokilaakson kunnat kuuluvat aikoinaan valtioneuvoston päätöksellä muodostettuun Keski-Pohjanmaan keskussairaalaan, mikä oli vastoin kuntien yksimielistä kantaa. Itse asiassa kuitenkin valtioneuvosto on 1987 huhtikuussa tekemällään päätöksellä hyväksynyt kaksoisjäsenyyden Kalajokilaakson kunnille.

Erikoissairaanhoitolaista henkii sellainen kanta, että kuntien tulisi nyt kuulua vain yhteen sairaanhoitopiiriin. Siinä sinänsä ei ole ongelmaa. Ymmärrän, että toteutusvastuu ja suunnitteluvastuu on yhdessä kuntainliitossa. Ongelma muodostuu vain siitä, jos valtioneuvosto tästä eteenkinpäin haluaa vastoin kuntien yksimielistä kantaa liittää kunnat sellaiseen sairaanhoitopiiriin, mihin kunnat eivät kerta kaikkiaan halua kuulua. Tämä olisi myös vastoin talousvaliokunnan mietinnössään esittämiä näkemyksiä.

Minun käsitykseni mukaan valtioneuvosto ei voi päätöksellään purkaa sellaista tilannet-

ta, jossa tällä hetkellä kunnilla on kaksoisjäsenyys. Kunnallislain 103 §:n mukaan mm. "kuntien yhteisten pysyväisluonteisten tehtävien hoitamista varten voidaan perustaa kuntainliitto". Saman lain 124 §:ssä säädetään, mitä perussäännöissä on määrättävä. Edelleen kunnallislain 132 §:ssä taas sanotaan: "Milloin kunta siirretään alueesta, johon kuuluvilla kunnilla lain mukaan on oleva kuntainliitto tietyn tehtävän hoitamista varten, toiseen sellaiseen alueeseen, kunnalla on oikeus saada siltä kuntainliitolta, josta se eroaa, 2 momentissa mainittu korvaus. Vastaavasti kunnalla on velvollisuus suorittaa sille kuntainliitolle, jonka jäseneksi se tulee, korvaus siitä osuudesta, jonka kunta saa tämän varoihin, velat vähennettyinä."

Edellä olevalla olen halunnut sanoa sen, ettei valtioneuvosto voi omalla päätöksellään olletikin, kun se on kertaalleen hyväksynyt kaksoisjäsenyyden, päättää, että kunnan on erottava tietystä sairaanhoitopiiristä ja liitettävä valtioneuvoston tarkoitamaan piiriin ohi voimassa olevan kunnallislain säännösten. Kaksoisjäsenyys jää siis voimaan niillä alueilla, joihin valtioneuvosto on aiemmin sen hyväksynyt, halutaan sitä tai ei. Näin minä olen asian käsittämässä.

Lopuksi korostan sitä seikkaa, joka on kirjattu talousvaliokunnan mietintöön liitettyyn toiseen vastalauseeseen, eli kaikki kunnalliset keskusjärjestöt sekä ne sairaanhoitopiirit ja kunnat, joita asia koskee, yksimielisesti esittävät kaksoisjäsenyyden hyväksymistä. On ennenkuulumatonta, ettei hallitus taholtaan ole korvaa loksauttanut näille yksimielisille kannanotoille, joihin sisältyy jo nyt käytännön elämästä saatu kokemus. Tämän kokemuksen mukaan kaksoisjäsenyys toimii kentällä, muttei se näy istuvan täällä Helsingin päässä tehtäviin kaavailuihin.

Tulevat sukupolvet ovat myös romuttamassa hallinnollisia rajoja paljon rankemalla kädellä kuin me nykyiset päättäjät osaamme kuvitellakaan. Lakiesitys tältä osin on jollakin tavalla aikaansa jäljessä ja loke-roittamassa ihmiset sellaisiin ahtaisiin hallinnollisiin rajoihin, joita tulevaisuuden päättäjät hämmästelee ja kummeksuu. Meidän toki on kannettava huolta sairaanhoitopalveluja tarvitsevista kansalaisesta yli ahtaiden hallinnollisten rajojen. Tässä mielessä kaksoisjäsenyyden säilyttäminen, joka on käytännössä koettu hyväksi niillä alueilla, missä se toimii,

on myös sairaanhoitopalveluja tarvitsevan kansalaisen kannalta aivan välttämätön, joustava ja tarkoituksenmukainen tapa.

Herra puhemies! Lopuksi kannatan ed. Kuuskoski-Vikatmaan käsittelyn pohjasta tekemää ehdotusta.

Edelleen, herra puhemies, kun tämän todella merkittävän asian tiimoilta on halu varmasti keskustella syvällisemminkin, ehdotan että asia jätettäisiin pöydälle ensi tiistain pidettävään eduskunnan täysistuntoon.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Mattilan tekemää pöydällepanoehdotusta.

Puhemies: Kun on tehty ehdotus asian panemisesta pöydälle ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puheenvuoron käyttäjiä lausumaan mielensä pöydällepanon ajankohdasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Mattila ed. Kankaanniemen kannattamana ehdotanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Mattilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

6) Ehdotus laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 97
Talousvaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 112

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 112. Ensin sal-

litaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Talousvaliokunta käsitteli tämän lakiesityksen kiitettävällä nopeudella. Nopeutta edesauttoi se, että tässä asiassa eduskunta vain kirjaa työmarkkinajärjestöjen tekemän sopimuksen. Lakiesitys piti käsitellä nopeasti, sillä lain tultua voimaan kaupan myyjien palkat vähän nousivat.

Tämä työmarkkinajärjestöjen sopimus todella sivuutti eduskunnan tahdon. Kuten myös ed. Laurilan lain ensimmäisessä käsittelyssä käyttämästä puheenvuorosta kävi ilmi, valiokunnan enemmistö olisi ollut valmis liberalisoimaan aukioloaikoja selvästi enemmän, jos päätösvalta tässä asiassa olisi ollut eduskunnalla myös tosiasiaa eikä vain teoriassa.

Minusta meidän tulisi vakavasti pohtia, mitä lopulta merkitsee se, että eduskunta luovuttaa päätösvaltaansa yhä enemmän työmarkkinajärjestöille, jotka edustavat ryhmäkuntaisia etuja eivätkä kokonaisuutta. Jos voimme tehdä vain sellaisia muutoksia, joissa yhdenkään työmarkkinaosapuolen asema ei huonone, ovat radikaalit uudistukset mahdollisia, vaikka tilanne sellaista vaatisikin.

Herra puhemies! Minäkään en nyt esitä mitään kovin radikaalia. Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin mietintöön sisältyvän vastalauseen mukainen lakiehdotus. Se merkitsee vain kahta muutosta.

Ensiksi ehdotan, että kampaamo- ja parituriliikkeet poistetaan lain piiristä, eli ne saavat olla auki silloin kun parhaaksi näkevät. Varmaankaan tämä ehdotus ei nyt sitten mene läpi. Semmoinen käytäntöhän täällä on. Toivottavasti kuitenkin muutos tulee voimaan ennen vuotta 1993, koska silloin itsenäisyyspäivä osuu maanantaiksi. Lakia kunnioittavat henkilöt, joita varmasti myös kaikki naispuoliset kansanedustajat ovat, joutuvat silloin käymään kampaajalla kahta päivää ennen juhlia, edellisenä lauantapäivänä. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei pidä paikkaansa, ed. Soininvaara ei tunne tilannetta!) Armon rouvat, se ei näyttäisi naistenlehtien värikuvissa tyylikkäältä. — Laki kieltää tällä

hetkellä kampaamoja ja partureita olemasta auki pyhäpäivisin, elleivät ne saa poikkeuslupaa, ja poikkeuslupan anominen jokaikiselle parturille erikseen on jonkin verran monimutkaista.

Toiseksi ehdotan, että lain piiristä vapautettaisiin huonekalujen myynti, koska kuluttajat käyttäytymisellään ovat osoittaneet arvostavansa mahdollisuutta ostaa huonekaluja koko perheen voimin sunnuntaisin. Nytkin huonekalukaupat ovat tosiasiaa auki, joten se ei myyjien työaikaa pidentäisi. Muodollisesti nyt kuitenkin ei huonekaluliikkeissä saa sunnuntaisin tehdä kauppvoja. Lain mukaan pitäisi menetellä niin, että kauppaan tullaan seuraavana arkipäivänä sopimaan tuosta kaupasta muodollisesti, mikä usein edellyttää kymmenien kilometrien matkustamista, kun huonekaluliikkeet sijaitsevat yleensä kaupunkien ulkopuolella. Aivan näin tyhmiä kansalaiset eivät kuitenkaan ole, eivätkä he siten näin menettele. Nykymuodossa laki viekottelee lain rikkomiseen ja madaltaa sen kunnioitusta.

Herra puhemies! Ehdotan siis, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin mietintöön sisältyvän vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Ed. Fred: Herra puhemies! Kristillisen eduskuntaryhmän käsitys on aivan päinvastainen kuin ed. Soininvaaran. Me tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä ehdottamaan, että nykyinen, voimassa oleva 1 § säilytettäisiin. Nimittäin ehdotuksessa lähdetään siitä, että uuden ehdotuksen mukainen käytäntö laajennettaisiin koskemaan lähes kaikkia kirkollisten juhlapyhien aattopäiviä. Esityksellä poistuisivat käytännössä mm. sellaiset kirkollisten juhlapyhien aatot kuin uudenvuodenpäivän, loppiaisen, pitkäperjantain, kristuksen taivaaseenastumisen päivän, helluntain valmistuspäivän ja pyhäinpäivän aatto.

Kaikki tämä kuvaa vallitsevaa henkeä, bisnesajattelua. Meidän käsityksemme mukaan myös kirkolliset juhlapäivät ovat eräänä henkisenä tekijänä ihmisten käyttäytymisessä. Siksi täytyisi myös kirkollisten juhlapäivien aatot säilyttää perinteisesti, nykyisen käytännön mukaisesti.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Soininvaaran ehdotusta käsittelyn pohjasta.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä tarkastelee tätä lakia ennen kaikkea liikealan työntekijöiden kannalta. He ovat laajasti lakkoilleet arkipyhien aattoina, kun kauppvoja on pidetty myöhään auki. He ovat jäämällä pois työstä halunneet osoittaa sen, että hekin haluaisivat viettää viikonloppua ja valmistautua viikonlopun viettoon, niin kuin muilla työntekijöillä on mahdollisuus.

Meidän mielestämme kauppvojen aukioloajat ovat riittävät, niin että kaikilla on mahdollisuus suorittaa ostokset ja niitä ei välttämättä tarvitse mennä pyhän aattona kello 18 enää suorittamaan. Tältä pohjalta olemme myös sillä kannalla, että nämä laajennukset ovat tarpeettomat.

Tähän on työntekijäpuoli saatu mukaan sillä, että mm. jouluaaton aukioloaikaa on jonkin verran lyhennetty ja parin muun pyhäpäivän aaton. Tämä on ollut painostuksen tulos, ja työntekijäpuolen järjestöt ovat tähän suostuneet, mutta luulen, että moni työntekijä ei pidä tätä hyvänä. Sen vuoksi emme myöskään me kannata tätä esitystä.

Ed. Kettunen: Herra puhemies! SMP:n mielestä liberalisoiva suunta kauppvojen aukioloajoissa on oikea. Tämä ennen kaikkea tukee pieniä perheyriyksiä, joissa yrittäjät omalla työvoimallaan haluavat palvella asiakkaitaan myös niinä aikoina, jotka eivät tähän saakka ole olleet sallittuja. Tämä laki myös selkeyttää eräiden liikemuotojen aukioloaikoja. Tämä parantaa ennen kaikkea Itä- ja Pohjois-Suomen alueella matkailijoiden palvelua.

Herra puhemies! Minä toivon, että tähän suuntaan edelleen kehitystä jatkettaisiin — tähän on yleismaailmallinen kehitys — kuitenkin niin, että samalla myös turvataan liikealan palveluksessa olevien työntekijöiden välttämättömät edut.

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluan toistaa ne asiat, jotka sanoin tämän esityksen ensimmäisen käsittelyn yhteydessä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä ja kokoomuksen talousvaliokuntaryhmä olisi ollut valmis menemään kohti suurempaa liberalisointia nimenomaan huonekalumyynnin osalta ja myös kampaamoiden ja partureiden laista

poistamisen osalta ja muutenkin liberaalimpaan suuntaan kuin tässä nyt on päästy.

Kun me kuitenkin muistamme, mikä oli saman kaltaisen esityksen kohtalo edellisessä eduskunnassa — ministeri Jermu Laine joutui sen silloin vetämään eduskunnasta pois, kun ei yksimielisyyteen voitu päästä — me emme halunneet tällä kertaa vaarantaa tilannetta siihen pisteeseen, että laki olisi kenties, tämä vähäinenkin liberalisointi, vedetty täältä pois, vaan olemme nyt sitten pitkin hampain tyytymässä siihen, että liberalisoidaan tällä kertaa vähän, ja toivomme, että tulevaisuudessa sitten enemmän. Siksi emme ole esitetyn vastalauseen kannalla, vaikka asiallisesti ottaen olemme vastalauseen esittäjien kanssa täsmälleen samaa mieltä. Mutta tämä on taas niitä asioita, joissa paras on hyvän vihollinen. Jotta hyvä saataisiin läpi, niin parhaasta on kai pakko luopua.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Ed. Laurila tavallaan uudestaan vahvisti sen, että eduskunnan enemmistön tahto tässä kysymyksessä olisi ollut toinen kuin se, mihin nyt päädytään. Kun ed. Laurila kuitenkin sanoi, että kokoomuskin toivoisi, että kehitystä jatkettaisiin siihen suuntaan, kuin vastalauseessa on esitetty, niin meillähän on mahdollisuus kolmannen käsittelyn yhteydessä tavallaan kirjata tämä toivomus toivomuspontena. Siinä vaiheessa myös ministeri Salolaisen on aivan liian myöhäistä vetää tämä esitys pois.

Ed. Rehn: Herra puhemies! Oli hyvä kuulla ed. Laurilan näkökohdat tämän lain suhteen ja sen taustat. Olen aivan samaa mieltä siitä, että kaupan aukioloajat olisi pitänyt pystyä liberalisoimaan hyvin, hyvin paljon pidemmälle. Olen aivan samaa mieltä opposition vastalauseen kanssa. On silkkaa hulluutta, ettei huonekaluliikkeissä voida tehdä ostoksia niinä päivinä, jolloin todellakin perheet pääsevät yhdessä tekemään niitä, katsomaan. Juuri suurten ostosten suhteen on erittäin tärkeätä, että perheet kokonaisuudessaan voivat käydä kaupoissa ja tehdä ostokset. Nyt tulee tämmöistä kiertokäyntiä, ja tehdään sitten ostokset fyysisesti myöhemmin. Kuitenkin katsotaan jo valmiiksi sunnuntain aukioloaikojen ja messujen aikana tavaroita, jotka sitten ostetaan.

On tietenkin määrättyä voimattomuutta tältä eduskunnalta, että joutuu toteamaan, että näin pitäisi olla, ja sitten kuitenkin alistutaan siihen, mitä on sovittu.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Valiokunnassa selkeästi tuli esiin myös kanta siitä, että toivomme elämänlaatua enemmän kuin kilpailuyhteiskuntaa. Toivoisin, että ed. Soininvaaran edustama puolue myös edustaisi pehmeitä arvoja, jolloin elämässä täytyy olla jotakin muuta kuin kaupassa käyntiä ja hiusten käherrytystä, niin että osa elämästä ja päivistä voidaan keskittää myös muuhun perheen yhdessäoloon.

Ed. Kettunen: Herra puhemies! Ed. Soininvaaran ehdotus vielä laajentamiseksi on minusta ihan asiallinen ja hyvä. Minusta kuitenkin huonekalukaupan kanssa saman tapaista kauppaa on mm. autojen myynti. Tänäkin päivänä autoliikkeet pitävät sunnuntainäyttelyjä hyvin laajasti, ja on todella ihmeellistä, että automyyjät joutuvat hyvin vaikeaan tilanteeseen, kun ostajat haluaisivat tehdä myöskin kauppvoja mutta se ei ole lainsäädännön mukaan sallittua.

Toisaalta lakiesityksessä sanotaan, että asetuksella voidaan säätää, että kauppa- ja teollisuusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tästä laista ja ennen kaikkea 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetun asetuksen soveltamisesta. Tämä laki saattaa poikia myöskin määrättyjä sivuvaikutuksia nimenomaan taajamien läheisyydessä olevilla haja-asutusalueilla. Ne sivuvaikutukset käsitykseni mukaan tulevat kuitenkin olemaan myönteisiä eivätkä kielteisiä. Mutta edelleenkin olen sitä mieltä, että hallituksen tulisi pikaisesti pohtia ja pikaisesti antaa eduskunnalle myöskin tähän lakiin jatkolakiesitys, jossa liberalisointia jatkettaisiin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Soininvaara ed. Haaviston kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos

"ei" voittaa, on ed. Soininvaaran ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 87 jaa- ja 20 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 91. (Koneään. 1)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Fred: Herra puhemies! Ehdotan, että 1 § poistettaisiin, joten voimassa olevan lain 1 § jäisi silloin voimaan.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Kannatan ed. Fredin ehdotusta.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Ehdotan, että 1 § hyväksyttäisiin siinä muodossa kuin se on vastalauseessa, mikä merkitsisi sitä, että parturinliikkeet voisivat olla vapaasti auki.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Soininvaaran ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Fred ed. Almgrenin kannattamana ehdottanut, että pykälä poistettaisiin. Ed. Soininvaara ed. Haaviston kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään pykälän sisältöä koskevasta ed. Soininvaaran ehdotuksesta mietintöä vastaan ja sitten pykälän poistamista koskevasta ed. Fredin ehdotuksesta mietintöä vastaan sellaisena, miksi se on edellisessä äänestyksessä muodostunut.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Soininvaaran ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Soininvaaran ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 16 ei-ääntä; poissa 95. (Koneään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt mietinnön.

2) Äänestys ed. Fredin ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Fredin ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 81 jaa- ja 23 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 93. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2, 3, 5 ja 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 131
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 113

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mie-

tintö n:o 113. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Maidon väliaikainen kiintiömaksun muutos on tervetullut ainakin Satakunnan maidonlähettäjätiloille. Vuonna 1985 säädetty maidon kaksihilintajärjestelmä on purrut voimakkaasti maidontuottajiin. Osoituksena on maidonlähettäjien lukumäärän putoaminen noin 72 000 tilasta 48 000 tilaan. Lähettäjakohtaiset maitomäärät ovat Satakunnassa olleet maan alhaisimmat eli 35 000 litraa vuodessa, kun luku muualla maassa on ollut vuonna 1988 45 000 litraa. Lapissa vastaava luku on myös 45 000 litraa. Koska lisäkiintiöiden saaminen on vaikeaa ja viljelijöiden keski-ikä on ollut korkea, ovat myös Satakunnan alueella sukupolvenvaihdokset tiloilla entistä harvinaisempia.

Nyt esillä oleva muutosehdotus tarkoittaa sitä, että maitoa saisi tuottaa vahvistetun tuotantokiintiön päälle 10 000 litraa 50 pennin ns. sakkomaksulla. Tyydytyksellä voin sanoa, että nykyinen maatalousministeri on myönteisesti suhtautunut SMP:n esittämiin korjausehdotuksiin ja osoituksena on ensi vuonna tuleva vapaan maidontuotantokiintiön alarajan nostaminen 40 000 litraan. Tämä on oikea toimenpide ennen kaikkea perheviljelijöitä kohtaan. Myös ensi vuonna saisi siis tuottaa 50 pennin maksulla 10 000 litraa oman tuotantokiintiönsä päälle.

Kiintiöiden joustavuutta ja lieventämistä on perusteltu maidon tuotannon laskulla ja jopa maitopulalla. Keväällä kuulemma oli maidon tuotanto vielä 20 prosenttia viime vuodesta jäljessä. Mutta nyt arvovaltainen Valio onkin ilmoittanut ja anonut lupaa maitotuotteiden lisäviemiseen ulos, eli maitoa onkin yli ämpäreiden. Onko Valio antanut vääriä tietoja ministeriöön, joiden pohjalta maatalousministeri Pohjala on valmistellut myös ensi vuodeksi kyseessä olevaa lakia? Jos näin on, voi vain todeta, että kiusa se on pienikin kiusa, väärien tietojen antaminen tässä maassa kun nyt on pääsääntö. Lehtitietojenkin mukaan olisi maatalousministerin pitänyt tietää, että maidon tuotanto kasvaa, mutta kovasti maalaisihmistä aina-

kin ihmetyttää, miksei Valio voinut tiedottaa suunnan muutoksesta, saatikka pitää vain tietoja itsellään.

Rouva puhemies! Tärkeintä on kuitenkin, että loppuvuoden osalta maamme maidontuottajille luodaan toivottua kohtuullisuutta ja sitä on jatkossa myös ensi vuoden osalta.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Nyt on tietojen mukaan tulossa eduskuntaan esitys, jossa maitokiintiöt jäävät voimaan myös Lapissa, vaikka toisin on luvattu, eli on luvattu poistaa ne Lapin osalta. SMP:n edustajan on aivan turha puhua tässä asiassa mitään. Te olette hallituksessa yhtyneet siihen, että talonpoikien tappolinja Lapissa viedään loppuun saakka. Ei siitä täällä pienillä puheilla irti pääse, kun hallituksessa olette esitykseen yhtymässä ja varmasti tulette eduskunnassakin sen esityksen puolesta myös äänestämään.

Ed. Virolainen: Arvoisa puhemies! Minäkin ihmettelen niitä verukkeita, että hallitus olisi riippuvainen jonkin liikkeen antamista tiedoista siitä, miten maidontuotanto on kehittynyt. Totta kai hallituksella itsellään pitää olla selvät ja puolueettomat tiedot siitä, miten maidontuotanto kehittyy, esittköön Valio, mitä haluaa.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Ed. Tennilälle voin sanoa, että joku pitää pienempää suuta ja ed. Tennilä voi pitää suurempaa puhetta, mutta on ihan sanottava, että ainakin pieni alarajan nostaminen tulee ensi vuoden osalta, vapaan tuotantokiintiön nostaminen 40 000 litraan. Kysyn, mikä muu, jos tämä, on ainakin pieni askel parempaan suuntaan juuri pien- ja perheviljelijöitä kohtaan.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Hallituksen suulla Lapille luvattiin, että maitokiintiö lähtee sieltä kokonaan pois. Ei tästä selittelemällä SMP mihinkään pääse. Te olette yhtymässä kokonaan toisenlaiseen esitykseen kuin Lapille on luvattu. Tämän linjan jatkaminen vie Lapin maatalouden lopulliseen katastrofiin. Se on ihan selvä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 6 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laiksi työ sopimuslain 34 §:n hoitovapaata koskevien säännösten voimaantulon muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 96
Lakialoite n:o 53
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 18
Suuren valiokunnan mietintö n:o 114

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 114. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi ilmailulain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 80
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 115

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 115. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 8, 43 ja 71 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotukset nimikirjalaiksi ja laiksi henkilörekisterilain 7 §:n 5 kohdan kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 57
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 116

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 116. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Uitto: Arvoisa rouva puhemies! Kokonaisuutena katsoen hallituksen esitystä nimikirjalaiksi on pidettävä hyväksyttävänä uudistuksena. Eräänlaiseksi kohtuuttomuudeksi on kuitenkin katsottava se, että valtion virkamiehen syyllistyessä johonkin muuhunkin rikokseen kuin mitä virkasuhteesta johtuu, tulee hänelle merkintä nimikirjaan. On nimittäin huomattava, että tällaisessa tapauksessa hän joutuu ikään kuin kahteen kertaan tuomituksi samasta teosta. Tätä on pidettävä kohtuuttomana varsinkin, kun tavallisessa työsuhteessa olevalle ei tule vastaavaa merkintää nimikirjaan.

Kuten vastalauseessa todetaan, merkintä nimikirjassa saattaa seurata henkilöä jopa vuosikymmeniä siitäkin huolimatta, että rikos ei ole koskenutkaan hänen työtään virkamiehenä. Muun muassa tämän johdosta kyseinen säädös tulisi poistaa lakiesityksestä, jolloin saavutettaisiin yhdenvertaisuus työ- ja virkasuhteisten henkilöiden kesken.

Edelleen on todettava, että lakiesityksen mukaan rangaistustiedon poistaminen nimikirjasta on viety tarpeettoman pitkälle. Mielestäni olisi kohtuullista, jos ehdottoman enintään kahden vuoden pituisen rangaistuksen merkintä poistettaisiin kymmenen vuo-

den kuluttua eikä viidentoista vuoden kuluttua, jota mieltä oli valiokunnan enemmistö, ja samasta lähtökohdasta oli myös hallituksen esitys. Samoin olisi lyhennettävä yli kahden vuoden mutta enintään neljän vuoden pituisen rangaistuksen nimikirjamerkin-täaika viideksitoista vuodeksi.

Arvoisa rouva puhemies! Ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietintöön jätettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Löyttyjärvi: Arvoisa puhemies! Tällä toisessa käsittelyssä olevalla lakiehdotuksella muutetaan valtion virkamiehiä tähän asti koskeneita nimikirjasäädöksiä lakipohjalle. Aikaisemmin nämä ovat olleet asetukseen perustuvia. Laki liittyy henkilörekisterilain edellytysten täyttämiseen tältä osin. Samalla nimikirjakäytäntöä laajennetaan koskemaan virkasuhteessa olevien lisäksi myös työsuhteessa olevia henkilöitä. Sama käytäntö koskee myös kunnallisella sektorilla työskenteleviä. On tietenkin hyvä, että asetuksesta siirrytään lakitasolla säätelemään henkilörekisteriä, josta nyt on kyse.

Lakiin jää kuitenkin omituisia puutteita, jotka olisi voitu samassa yhteydessä poistaa ja saada aikaan virkamiesten ja työsopimus-suhteessa valtion ja kuntiin olevien henkilöiden osalta rekisterin tietosuoja asianmukaiselle tasolle. Olisi tarkoituksenmukaista, että tämän sisältöisessä laissa jo määriteltäisiin rekisterien, tässä tapauksessa nimikirjan, tietosisältö riittävällä tarkkuudella eikä jätettäisi pelkästään asetuksen varaan.

Edelleen, nimikirjasta annettavien tietojen osalta olisi voitu tämän lain puitteissa päästä siihen, että nimikirjanote vastaisi aina käyttötarkoitusta. Kaikkien nimikirjan sisältämien tietojen antaminen erilaisiin käyttötarkoituksiin ei ole tarkoituksenmukaista. Myös atk-tekniikan kehittyessä hyvin lyhyessä ajassa olisi täysin mahdollista antaa erisisältöisiä nimikirjanotteita erilaisiin tarkoituksiin.

Edellä ed. Uitto jo puuttui siihen omituisuuteen, joka nimikirjalakiin sisältyy, eli siihen, että valtion virkamiehistä ja tämän jälkeen myös työsuhteessa olevista merkitään nimikirjaan kaikki heidän saamansa rangaistukset paitsi virkarikoksita myös muista rikoksista. Merkinnät rikoksista ja rangaistuksista säilyvät nimikirjassa erittäin pitkän

ajan. Nykyinen käytäntö asetukseen perustuvien nimikirjojen osalta on ollut se, että rangaistustietoja ei ole lainkaan poistettu. Nyt poistaminen tulee mukaan, mutta poistamisajat ovat edelleenkin hyvin pitkiä — 20 vuoteen asti ulottuvia — ja eräiden pidempien vankeusrangaistusten poistamista ei suoritettaisi lainkaan.

Mielestäni oikeusvaltion käytäntöön pitäisi kuulua sen, että kun henkilöä rangaistaan rikokseksi määritellystä teosta, hän rangaistuksen kärsittyään on yhteiskunnalle sovittanut tekonsa, eikä muita rangaistuksia sen lisäksi tulisi enää olla. Hänen pitäisi voida vapautua teostaan, sen aiheuttamasta painolastista jälkeensä. Nyt kuitenkin nimikirjassa rangaistukset säilyvät todella erittäin pitkän aikaa.

Vaikka kysymys ei olekaan varsinaisesta virkakiellosta niille henkilöille, jotka ovat syylistyneet joihinkin rikkomuksiin, on aivan selvää, että esimerkiksi virkaan tai toimeen nimitettäessä taikka muihin järjestylihin virkatehtävissä liittyvissä asioissa, kun pyydetään henkilöstä nimikirjanote ja otteesta käy selville, että henkilöä on rangaistettu joistakin teoista, tämä on varmasti asia, joka saattaa vaikuttaa asianomaisen käsitteilyä ja päättäjän kannanottoihin kyseisen henkilön suhteen. Tällöin rangaistuksen merkitsemisestä voi muodostua virkakiellon omainen toimenpide, joka kohdistuu valtion ja kuntien palveluksessa oleviin henkilöihin, jotka ovat syylistyneet rangaistaviin tekoihin.

Näihin kaikkiin kysymyksiin, joita edellä käsitelin, myös tietosuojavalettuutettu puuttui valiokunnalle antamassaan lausunnossa. Muun muassa rangaistussäädösten osalta hän esitti näkemyksen, että nimikirjasta voitaisiin poistaa kaikki muut rangaistuksia koskevat merkinnät paitsi ne, jotka koskevat varsinaisessa virantoimituksessa tehtyjä virkarikoksia. Edelleen hän esitti, että sellaisissa viroissa taikka tehtävissä, joissa vaaditaan erityistä luotettavuutta ja joissa rangaistustiedoilla voisi olla erityistä merkitystä, voitaisiin erillisen säädöksen pohjalta valittavien henkilöiden luotettavuutta tarkastella. Yleisessä nimikirjalainsäädännössä, joka koskee koko henkilöstä, ei tällaisia säädöksiä tarvitsi olla. Samalla hän esitti käsityksensä, että nimikirjalaisissa rangaistusten poistoajat ovat joka tapauksessa varsin pitkät.

Arvoisa puhemies! Tällä perusteella kannatan ed. Uiton tekemää ehdotusta käsitteilyn pohjaksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en jaksa millään ymmärtää ed. Löyttyjärven näkemystä, joka on ollut esillä myös toisessa lakivaliokunnassa. Ei se, että on sovittanut rangaistuksensa, merkitse sitä, että samalla olisi entisyytensä perusteella tullut kelpoiseksi valtion virkaan. On uskomatonta ajatella, että esimerkiksi valtion virkaan, jossa joutuu käsittelemään yhteiskunnan varoja, olisi kelvoinen henkilö, joka on syylistynyt pariinkymmeneen petokseen, pariinkymmeneen kavallukseen ja ehkä muihin rikoksiin, käytän ehkä suurenneltua lukumäärää. Joka tapauksessa suomalaisessa yhteiskunnassa on vallalla se käsitys ja tulee varmasti olemaan tulevaisuudessa, että rangaistukset, jotka on saanut viran ulkopuolella, jos ne ovat sellaisia, että vaikuttavat siinä virassa, josta on kysymys, jota esimerkiksi haetaan, siinä virassa vaadittavaan luotettavuuteen, tulee ehdottomasti pitää näkyvillä. Minä en näe minkäänlaista perustetta siihen, että toisin voitaisiin toimia.

En muista tai en ollut koko ajan paikalla tietääkseni, puhuiko ed. Löyttyjärvi sotilasuralla tapahtuneista ylennyksistä ja siitä, onko henkilö suorittanut asepalveluksen vai ei. Myös nämä ovat yhteiskunnassa kansalaiskuntoa osoittavia asioita, ja myös niiden pitää näkyä virkamiehen nimikirjanotteessa.

Ed. Löyttyjärvi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tietosuoja-valtuutettu totesi, sellaisten valtion virkojen osalta, jotka edellyttävät erityistä luotettavuutta ja joihin esimerkiksi ed. Aittoniemi viittasi, voitaisiin erillisellä säädöksellä säätää se menettely, jossa voitaisiin tarkistaa näiden henkilöiden osalta esimerkiksi rikosrekisterin pohjalta, onko tällaisia rangaistuksia. Nyt ollaan tekemässä säädöksiä, jotka koskevat koko valtion ja kuntien palveluksessa olevaa henkilökuntaa.

Ed. Kohijoki: Arvoisa puhemies! Minäkin hämmästelen ed. Löyttyjärven esittämää puheenvuoroa ja sitäkin, että vähätellään, kun sanotaan, että erityistä luotettavuutta vaativassa virassa. Mielestäni kaikki julkiset virat ja tehtävät edellyttävät tekijäl-

tään, hoitajaltaan, erityistä luotettavuutta. Näin tämä hallituksen esitys myös tältä osin on aivan paikallaan.

Ihan esimerkkinä vielä pohdittavaksi: Olisi esimerkiksi kaksi hakijaa virkaan, toinen, jota ei ole rikoksista rangaistu, ja toinen, jota on. On toki paikallaan, että tiedetään valintaa suoritettaessa, että virkaan voidaan saada kelvoinen, luotettava kansalainen. Rangaistusten sivuuttaminen olisi väärin sitä kohtaan, joka on elänyt nuhteettomasti verrattuna taas tuohon, jota on rangaistu. Ei tähän voida sotkea minkäänlaista ajatusta siitä, että olisi kysymys virkakiellon kaltaisesta toimenpiteestä tai että olisi kysymyksessä lisärangaistus. Ei näillä ole mitään tekemistä tämän asian kanssa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

11) Asetus 22 päivästä syyskuuta 1989 maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan eräistä virkajärjestelyistä

Ainoa käsittely

Mainittu asetusta (A n:o 21)

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotus laiksi Karttakeskuksesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 84

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

13) Ehdotus laiksi tasausverolain 10 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 120
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 47

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 47.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

14) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 123
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 48

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 48.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Ehdotus laiksi valkuaisverosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 126
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Ehdotus laiksi vesilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 55
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 16

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Hallituksen esitys n:o 150 laiksi elintarvikevirastosta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

18) Hallituksen esitys n:o 151 laiksi kuluttajavirastosta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! On käsiteltävänäme kuluttajaviraston perustamista koskeva hallituksen esitys. Tämä on yksi osa sitä pakettia, jolla on nimenomaan nyt hajotettu elinkeinohallitus. Ensimmäinen vaihehan oli se, kun kilpailuvirasto perustettiin viime vuoden lokakuun alusta. Nyt on tarkoituksena, jos oikein muistan, 1.6. ensi vuonna saada toimimaan kuluttajavirasto, elintarvikevirasto ja kuluttajatutkimuskeskus. Nämä lakiesitykset liittyvät hal-

lituksen ensi vuoden budjettiesitykseen, ja käsittääkseni ne on tarkoitettu käsiteltäväksi siinä yhteydessä.

Tätä kuluttajahallinnon organisaatiouudistusta on valmisteltu varsin pitkään. Viimeimpänä valmistelua johti kansliapäällikkö Bror Wahlroos toimikunnassa, jonka jäseninä oli eri virkamiestahoja ja Kuluttajaliitto muun muassa. Tämä Wahlroosin johtama toimikunta päätyi työssään esittämään tiukan äänestyksen jälkeen äänin 8—7 kuluttaja-asiamiesjohtoisen kuluttajaviraston perustamista.

Ehkä kuumiin kiista käytiin toimikunnassa kuluttaja-asiamiehen asemasta, ja toimikunnassa yhden äänen enemmistöllä voitti kanta, jolla uuden kuluttajaviraston päälliköksi olisi otettu kuluttaja-asiamies. Ne seitsemän, jotka toimikunnassa jäivät vähemmistöön, käsittääkseni lähtivät siitä itsenikin kannattamasta näkökohdasta, että kuluttaja-asiamies on toiminut omalla tehtäväsektorillaan mainonnan ja markkinoinnin pelisääntöjen valvojana varsin kiitettävästi. Hän on omalla toiminnallaan saanut mielestäni tiettyä selkeyttä mainonnan pelisääntöihin ja hyvin terhakkaasti puuttunut siellä oleviin epäkohtiin. Miksi tässä yhteydessä olisi pitänyt kuluttaja-asiamiehestä tehdä kuluttajaviraston päällikkö? Ihanko vain siitä syystä, että sitä kautta tähän tehtävään olisi saatu mielellään sosialidemokraattinen virkamies, vaikka tiedänkin, että nykyinen kuluttaja-asiamies, joka on vs. kuluttaja-asiamies, ei lukeudu kyseiseen ryhmään. (Vasemmalta: Sekö tekee henkilöstä epäpätevän?) — Ei se tee henkilöstä epäpätevää, mutta se liian usein on kuitenkin yksi niistä ansioista, joka johtaa nimitykseen.

Toivon kuitenkin, että kuluttajavirasto nyt hallituksen sisällä tehdyn kompromissiratkaisun jälkeenkin on toimiva. Tässä mielessä, vaikka hallitukselle harvoin annan kiitosta, niin nyt hallituksen kuluttaja-asioista vastaavalle ministerille annan siinä mielessä kiitosta, että hän hallituksen sisällä on käytännössä toteuttanut ei kuluttajahallintotoimikunnan esityksen vaan nimenomaan sen vaihtoehdon, jolla elinkeinohallituksesta jäljelle jäävä osa ylijohtajan johdolla muodostaa kuluttajaviraston. Näin turvataan kuluttaja-asiamiehen toiminta jatkossakin hänelle kuuluvalla omalla tehtäväsektorillaan valvomas-
sa markkinointia ja mainonnan pelisääntöjä.

Mielestäni sekin on tässä esityksessä hyvä, että kun nämä toiminnot keskitetään samaan kiinteistöön välittömään yhteyteen, niin kilpailuvirasto, kuluttajavirasto kuin elintarvikkevirastokin, niin voidaan käyttää mm. hallinnossa ja toimistopalveluissa varmasti samoja henkilöresursseja ja silloin mahdollisesti säästää.

Tähän esitykseen sisältyy myös sellainen lähtökohta, että — oliko se nyt kahden vuoden kuluttua — tarkastellaan, miten tilanne tällä sektorilla on kehittynyt ja sen jälkeen saatetaan asiaan palata. Kaksi vuotta on toisaalta tavattoman lyhyt aika saada kokemuksia uuden viraston toiminnasta.

Tähän liittyy tietysti erittäin keskeisenä keskustelu, jota maassamme on käyty siitä, miksi Suomi on niin kallis maa. Tässä keskustelussa erittäin voimakkaasti ovat olleet esillä elintarvikkeiden hinnat, mutta mielestäni aivan yhtä hyvin keskusteluun pitäisi ottaa mukaan myös muut tuotteet ja palvelut. Mehän tiedämme jo tänä päivänä, että esimerkiksi hotellien hintataso Helsingissä, yhden esimerkin mainitakseni, on sellainen, että Suomi on helposti syrjäytymässä kansainvälisten kongressien pitomaana ihan yksinkertaisesti siitä syystä, että hotellien hintataso on sitä luokkaa.

Viimeksi kesäkuussa kun Euroopan neuvoston maatalouskomitea vieraili viikon Suomessa, komitean jäsenet kauhistelivat nimenomaan Helsingin hotellien hintatasoa. Siinä mielessä huomattavasti tärkeämpää olisi, ja toivottavasti uuden kuluttajaviraston myötä voidaan paneutua siihen, että selvitetään tuotteidemme hinnanmuodostus, palvelujen hinnanmuodostus, ja aivan erityisesti myös se, mikä osuus siinä on verotuksella, koska olen aivan varma, että melkoinen osa monien tuotteiden kustannuksista koostuu nimenomaan verotuksesta. Toinen tärkeä osa on myös työvoimakustannuksemme, jotka ovat tavattoman merkittävä tekijä, ja se taas selittyy sillä, että me haluamme ylläpitää korkeaa sosiaaliturvan tasoa.

Kaiken kaikkiaan kyllä kuluttajavirastolle ja kilpailuvirastolle töitä tässä maassa varmasti on, mutta toivoisin, että työn tuloksena saataisiin mm. se selville, mitkä eri tekijät vaikuttavat meidän tuotteittemme ja palvelujemme hintatasoon. Oikea tieto siitä nimenomaan auttaa ymmärtämään, miksi asia on näin. Tämä keskustelu, joka siitä on käyty,

on ollut tavattoman pintapuolista ja kohdistunut yksinomaan ja pitkälti vain elintarvikkeisiin.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että kun vuosi sitten perustettiin kilpailuvirasto, samasta ajankohdasta lukien lakkautettiin hintavalvonta. Se on varmasti ollut osatekijä, että hintojen nousu on ollut todella vauhdikasta. Tämän uuden viraston päätehtäviä olisivat tuoteturvallisuuslaissa tarkoitettu valvonnasta huolehtiminen, kuluttajakysymysten hoitamiseen liittyvien hyödykkeiden hintoja koskevien selvitysten ja vertailujen tekeminen sekä huolehtiminen kuluttajavalistuksesta ja kuluttajaneuvonnan ohjauksesta. Tämä on varmasti erittäin tarpeellista työtä, mutta epäilen, että se ei ole riittävä saamaan hintoja kuriin, eikä myöskään seuraavassa esityslistan kohdassa esitetävä kuluttajatutkimuskeskuksen toiminta. Senkin työ on varmasti perusteltua, koska se tulee tekemään kulutushyödykkeiden hintaan ja laatuun sekä kuluttajan asemaan liittyvää tutkimus- ja selvitystoimintaa.

Mutta kyllä meillä edelleen tarvittaisiin tehokas hintavalvontalaki, ja varmasti olisi paikka myös hintasäännöstelylle, hintasululle, sillä hinnat ovat ainakin eräiden tarvikkeiden ja hyödykkeiden ja aivan erityisesti asuntojen kohdalla nousseet sellaiselle tasolle, että tavallinen kansalainen ei niistä enää selviä. Tähän tarvittaisiin todella sulku.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

19) Hallituksen esitys n:o 152 laiksi kuluttajatutkimuskeskuksesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys n:o 155 laiksi rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Heikkinen: Arvoisa puhemies! Edellisen hallituksen aikana saatiin alulle pientä eläkettä saavien ja taloudellisesti vaikeissa olosuhteissa elävien veteraanien asemaa parantava rintamasotilaseläkelain muutos. Lain muutoksen perusteella on maksettu 1.11.1986 alkaen ylimääräistä rintamalisää niille sotiemme veteraaneille, jotka saavat kansaneläkelain mukaista lisäosaa sekä lisäksi rintamalisää. Ylimääräisellä rintamalisäjärjestelmällä pyrittiin parantamaan nimenomaan joko vain pelkkää kansaneläkettä tai vain pientä työeläkettä saavien veteraanien taloudellista tilannetta. Periaatteellisenä tavoitteena pidettiin myös rintamapalveluajasta johtuvan menetyksen hyvittämistä eläketurvassa. Ylimääräisen rintamalisän suuruudeksi tuli lain voimaantullessa vaatimaton 7,5 prosentin määrä kansaneläkkeen lisäosasta. Tarkoituksena oli kuitenkin parantaa jatkossa juuri vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien veteraanien olosuhteita korottamalla ylimääräistä rintamalisää. Kolmeen vuoteen asiassa ei ole kuitenkaan tapahtunut mitään parannusta. Tilanne on ollut jäädytettynä koko nykyisen hallituksen toiminta-ajan niin tältä kuin muiltakin perusturvan parantamista koskevilta osin.

Nyt hallitus kuitenkin vihdoinkin viimein esittää pientä mutta kovin vaatimatonta ja täysin riittämätöntä korotusta ylimääräiseen rintamalisään. Hallituksen esityksen mukaan nämäkin muruset tulevat jakoon vasta vuoden kuluttua eli 1.10.1990. Korotuksen määrä vaihtelee suurimmillaankin kuntaryhmästä ja perhesuhteista riippuen 66 markasta

85 markkaan kuukaudessa. Keskimääräiseksi nousuksi muodostuneen noin 50 markkaa kuukaudessa.

Ylimääräisen rintamalisän korotus tapahtuu vasta neljän vuoden kuluttua siitä, kun vaatimaton alku käynnistyi. Korotusta on pidettävä ehdottomasti liian pienenä. Hallituksen esittämä korotus on pettymys veteraaneille. Hallituspuolueitten taholta on kuluvin vuodelle aikana käytetty puheenvuoroja ja annettu lupauksia, jotka ovat luoneet veteraaneille odotuksia ja toiveita, jotka nyt ovat romahtaneet, ellei eduskunta asiaa korjaa.

Käsitteltävänä oleva asia koskee yli 160 000:ta sotiemme rintamaveteraania, jotka elävät todella kohtuuttoman pienen ja vaatimattoman eläketurvan varassa. Kysymyksessä ovat todella raskaan uhrauksen ja työn isänmaamme vapauden puolesta tehneet kansalaisemme. Veteraanimme joutuivat uhraamaan nuoruutensa ja elämänsä parhaan kehitysvaiheen itsenäisyytemme puolustamiseksi. Meillä on vielä mahdollisuus ja meillä on myös varaa saattaa lopultakin ainakin vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien veteraanien eläkeasiat kuntoon. Jatkuvista lupauksista on tullut jo iäisyyskysymys. Nyt on siirryttävä lupauksista tekoihin. Eduskunnasta on löydettävä yksimielisyyttä ja ryhtiä asian korjaamiseen.

Veteraanien elinolosuhteista on tehty tutkimuksia sekä valtakunnallisia ja kunta-kohtaisia suunnitelmia. Myös veteraanijärjestöt ovat selvittäneet keskuudessaan näitä kysymyksiä. Kaikissa näissä selvityksissä on käynyt ilmi, että veteraanien oma tahto on pystyä asumaan mahdollisimman pitkään omassa kodissa. Selviytyminen kotona on ratkaisevasti sen varassa, millaiset ovat heidän elinolosuhteensa ja tulotonsa. Tutkimukset, joita on tehnyt mm. Lapin korkeakoulu Rovaniemellä, mukaan veteraaneilla on erittäin voimakas halu ja pyrkimys tulla toimeen omillaan. Tämä pyrkimys on voimakkainta juuri pienimmissä tuloluokissa. Veteraanit vierastavat sosiaaliturvan tukeutumista, olipa kysymys kuinka helposti haettava tai saatavasta avustuksesta tahansa. Veteraanimme sukupolven luonteeseen ei ole koskaan kuulunut lähteä kyselemään ja pyytelemään avustuksia. Tutkimusten mukaan veteraanien mielestä avustaminen tulisi lopettaa. Sen sijaan yhteiskunnan tulisi antaa

kaikille elämisen mahdollisuus omien tulojen suomen mahdollisuuksien mukaan. Veteraanien oman mielipiteen mukaan tuloeroja tulisi kaventaa pienituloisten asemaa parantamalla, ei siis haettavia avustuksia lisäämällä, vaan todellisilla tuloilla. Riittävän eläketurvan järjestäminen on näin ollen ainut oikea ratkaisu. Tähän meillä on nyt mahdollisuus korottamalla riittävästi ylimääräistä rintamalisää.

Keskustan eduskuntaryhmän mielestä ylimääräistä rintamalisää tulee korottaa 30 prosentiksi kansaneläkkeen lisäosasta. Tällöin ylimääräisen rintamalisän nousu olisi enimmilläänkin kuntaryhmästä ja perhesuhteista riippuen 294—380 markkaa kuukaudessa. Keskimääräiseksi nousuksi muodostuisi noin 250 markkaa kuukaudessa, kun hallituksen esitys on noin 50 markkaa kuukaudessa. Mielestäni korotettua ylimääräistä rintamalisää pitäisi maksaa jo vuoden 1990 alusta alkaen.

Ed. Valli (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Heikkinen sanoi, että hallitukselta on kestänyt peräti kolme vuotta, ennen kuin se on ryhtynyt nostamaan ylimääräisen rintamalisän tasoa. Kun me katsomme tuota vuosilukua, kesti 41 vuotta, ennen kuin tämä ylimääräinen rintamalisä tuli valtakunnan talousarvioon. Sinä aikana ymmärtääkseni kyllä maalaisliitto, sittemmin keskustapuolue, oli hallituksessa. Tämä 7,5 prosenttia on myös edellisen hallituksen esitys. Nyt kolmessa vuodessa viisaus on kasvanut niin paljon, että se on 30 prosenttia. (Ed. Stenius-Kaukonen: Milloin?) Keskustan esityksen mukaisesti se olisi 30 prosenttia, jos ed. Heikkisen puheenvuoroa tuossa lainaa.

Kun ed. Heikkinen puhui myös lupauksista, on ehkä syytä palauttaa mieliin, että tänä aikana ulkomailla asuvat rintamaveteraanit saavat myös rintamasotilaslisää. Samoin myös rintamasotilaslisän ja kansaneläkkeen kytky on purettu, joten se ei enää vähennä lisäosaa. Se merkitsee kyllä myös ilman muuta veteraanien aseman parantamista. Olemme myös hallituspuolueissa mietinneet ylimääräisen rintamalisän aikaistamista, ja varmasti aikanaan siinä jaostossa, missä tätä asiaa käsitellään, todella tullaan miettimään, miten veteraanien kohtaa tässä tapauksessa tullaan kohentamaan. Ehkäpä monta muutakin määrärahaa joudutaan sitten mietti-

mään ja selvittämään, mitä tehdään. Joka tapauksessa tällä asialla todella on kiire.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On aika ikävää, (Ed. Valli: Niin on!) että tästä asiasta täällä kiistellään, varsinkin ei-sosialististen puolueitten keskuudessa. Ensi marraskuun viimeisenä päivänä tulee 50 vuotta talvisodan alkamisesta. Sodan jälkeen oli tässä salissa sellainen käsitys varsinkin toisella puolen, ettei mitään veteraanikysymystä olekaan. Minä olin silloin hallituksessa, kun Koiviston ensimmäisessä hallituksessa 60-luvun lopulla nämä asiat otettiin esille. Silloin vasta oli aika vähän kypsynyt, että yleensä otettiin asia esille. Minusta kyllä pitäisi, oli hallitus mikä tahansa, tämä asia nopeasti hoitaa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vastauksena ed. Vallin puheenvuoroon voin todeta, että tämä 30 prosentin ylimääräinen rintamalisä kansaneläkkeen lisäosan määrästä on rintamaveteraanien neuvottelukunnan ehdotus. Ministeri Liikanen täällä totesi, että budjettiesitys vastaa neuvottelukunnan ehdotusta, ja kun sosiaalivaliokunta jo on aloittanut tämän asian asiantuntijoiden kuulemisen, niin halusin tarkistaa rintamamiesveteraanijärjestöjen edustajilta, vastaako tämä heidän esitystään. He sanoivat yksiselitteisesti, että tämä esitys ei vastaa sitä, mistä he luulivat sopineensa hallituksen kanssa. Ja nimenomaan tämä ei vastaa sitä, mitä neuvottelukunta oli esittänyt.

Tämän vuoksi olisi kyllä syytä vähintään aikaistaa lain voimaantulo ensi vuoden alkuun; nythän hallitus esittää sitä tulevaksi voimaan vasta 1.10. Tämä nyt on varmasti vähimmäiskorjaus, minkä sosiaalivaliokunta tämän asian yhteydessä voisi tehdä ja meidän mielestämme myös pitäisi tehdä. Toivon, että hallituspuolueissa ollaan valmiina tähän. Me emme tietysti vastusta sitä, ettei asiaa voitaisi korjata paremminkin, koska ylimääräinen rintamalisä nimenomaan kohdistuu kaikkein pienituloisimpiin rintamaveteraaneihin. Siinä mielessä tämä on juuri oikea tapa korjata rintamaveteraanien tilanne.

Ed. Kettunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vallin puheenvuoroon viitaten totean, että nyt on todella

tarvetta siihen, että eduskunnan valiokuntakäsittelyssä ylimääräisen rintamalisän asiaan puututaan ja pyritään sitä korjaamaan. Totean kuitenkin, että silloin viime eduskuntakaudella, kun eduskunnan hallitusryhmien puheenjohtajien patistuksesta tämä alkupe-
räinen esitys tänne eduskunnalle tuli, se esityshän oli keskustalaisen ministerin Kuuskoski-Vikatmaan antama. Sitä eduskunnassa jouduttiin korjaamaan mm. siltä osin, joka jäi minulle hyvin mieleen, että alkuperäisessä ministeri Kuuskoski-Vikatmaan esityksessä ylimääräisen rintamalisän minimimäärä oli yksi marka. Me katsoimme eduskunnassa, että yhden markan ehdotus ei tee oikeutta veteraanien sille työlle, mitä he ovat aikoinaan tämän valtakunnan ja yhteiskunnan hyväksi tehneet.

Minä todella toivon, että valiokunnassa tätä asiaa korjattaisiin ja tehtäisiin vihdoin-kin hyvää lainsäädäntöä veteraanien ja kaikkien niiden, jotka ovat osallistuneet sotiimme ja maanpuolustukseen, hyväksi.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä hyvinvointi-Suomessa on erittäin nihkeästi viety viime aikoina eteenpäin vähäosaisten ja vähätuloisten ihmisten asiaa. Tuntuu jotenkin pahalta puhua tällaisista kympeistä ja penneistä veteraanien osalta, mutta toteaisin lyhyesti sen, että mikäli hallitus ei halua perusturvakysymystä lähteä viemään eteenpäin, jolloin myös koko veteraanien joukkue tulisi sen korotuksen piiriin, niin on aivan selvä asia, että minimitalvoitteeksi tulisi asettaa se 30 prosenttia, mitä rintamaveteraanien neuvottelukunta on esittänytkin. Nyt hallitus nuolee sen alarajan mukaisesti. Jos näin valmiutta on hallituspuolueilla, sekä SMP:llä että kokoomuksella, niin kuin edellisistä puheenvuoroista kuulumme, niin toivotaan, että sanat käyvät teoiksi ja valiokunnassa prosentti nostetaan 12,5:stä 30 prosenttiin, joka on minun mielestäni täysin minimaalinen esitys sekín.

Ed. Heikkinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajien Vallin ja Kettusen puheenvuorojen johdosta totean lyhyesti, että veteraaneja ei tänä päivänä lämmitä, mitä on tapahtunut, mitä kukin on tehnyt tai mitä on jäänyt tähän mennessä tekemättä, vaan se, että asia saatetaan kuntoon. Nyt siihen on tässä yhteydessä tilaisuus.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheen-vuoro): Rouva puhemies! Olen tehnyt raha-asia-aloitteen, jossa olemme laskeneet sen eron, mitä budjetissa on esitetty ja mitä veteraanineuvottelukunta on esittänyt. Tämä on mielestäni minimi, mihin hallituksen tulisi todella pyrkiä. En lähde katsomaan taaksepäin, vaan totean, että nyt ei ole enää kovin paljon veteraaneja elossa ja monet heistä elävät suurissa vaikeuksissa. Taloudellinen tuki on yksi ratkaisu, ja toinen ratkaisu on palvelutalojen rakentaminen sotaveteraaneille tai -invalidille. Yksi on toteutunut hiljattain Helsingissä, ja toivoisin, että muillakin paikkakunnilla ryhdyttäisiin kuntien ja valtion avustuksella toteuttamaan tällaista. Silloin tuo minimituki jollakin tavalla kenties peittäisi ne jokapäiväiset menot, mitä veteraaneilla on.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun ed. Isohookana-Asunmaa viime tiistain istunnossa pyysi tämän asian pöydälle, niin hän puheenvuorossaan muistaakseni totesi jotenkin siihen suuntaan, että tämän tyyppinen rintamalisän korottaminen on pilkante-koa veteraaneja kohtaan. Jos hän ei ole näin sanonut ja minä muistan väärin, otan tämän omalle kontolleni, eli voin itse todeta, että tämä on pilkante-koa. Pilkante-koa on ollut myös se, jos keskustalainen sosiaali- ja terveysministeri vuonna 1986 on ehdottanut ylimääräiseksi rintamalisäksi minimissään yhtä markkaa. Tämä siitä asiasta. Uskon, että tässä asiassa budjetin käsittelyssä löytyy sovinnollista mieltä.

Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä on koko tämän vaalikauden ajan pyrkinyt ajamaan veteraanien asiaa ja myös ylimääräisen rintamalisän korottamista. Vaa- timuksemme budjetissa oli se, että sekä rintamalisä että ylimääräinen rintamalisä olisivat yhdessä noin 600 markkaa kuukaudessa. Tämä esityksemme ei mennyt lävitse. Samoin tarkoituksemme oli, että maksatus ei olisi alkanut niin myöhäisessä vaiheessa kuin nyt budjettiesityksen mukaisesti tapahtuu.

Kun sekä ruotsalainen kansanpuolue että sosialidemokraatit ovat tehneet tietynlaisia aloitteita rintamalisään ja ylimääräiseen rintamalisään, totean, että emme me näissä asioissa tarvitse mitään populistisia aloitteita, vaan koska tuntuu siltä, että kaikki hallitus-ryhmittymät ovat yhtä mieltä siitä, että

rintamalisään täytyy tulla todella korotus, ja myös siitä, että se pitää aikaistaa lokakuun alun päivämäärästä, joka se muistaakseni budjettiesityksessä on, niin tämä on todella helppo valiokuntakäsittelyssä toteuttaa. Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä nimenomaan tukee tämän tyyppisiä pyrkimyksiä, ja olemme varmasti mukana, jos hallituspuolueet tähän lähtevät.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Rintamaveteraanien neuvottelukunta oli ehdottanut, että tätä olisi nostettu 17,5 prosenttiin lisäosan määrästä. Mutta nyt he esittivät, että 12,5 prosentin korotus aikaistettaisiin vuoden alkuun. Perusteluna tälle he esittivät, että laskelmissa on käynyt ilmi, että jos se nostetaan 17,5 prosenttiin, niin määrättyllä tasolla se merkitsee käteen jäävän eläkkeen pienenemistä yhteensovituksaannosten vuoksi. Uskon, ettei ed. Aittoniemikään sitä halua. Tietysti, jos asia pystyttäisiin selvittämään ja tekemään sellainen esitys, jossa tätä voitaisiin korottaa enemmän aiheuttamatta kenellekään käteenjäävän tulon alenemista, asiahan voitaisiin hoitaa. Mutta rintamaveteraanien ehdotus tässä vaiheessa oli, että hallituksen esityksen voimaantulo aikaistettaisiin vuoden alkuun, joka merkitsisi 100 miljoonan markan lisäystä ensi vuonna ylimääräisiin rintamalisiin, kun hallituksen esitys merkitsee 25 miljoonaa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi puheenvuorossaan minusta aivan oikein totesi sen, että jos kerran eduskunnalla on tahtoa ja halua, niin asia voidaan täällä hoitaa. Nyt kun, niin kuin ed. Virolainen omassa puheenvuorossaan totesi, tulee kohta kuluneeksi 50 vuotta talvisodan alkamisesta, siinä mielessä eduskunta voisi tässä asiassa todella osoittaa olevansa ylin päätöksentekijä, niin kuin se hallitusmuodon mukaan onkin, ja nostaa ylimääräisen rintamalisän korotus 30 prosenttiin ja toteuttaa se ensi vuoden alusta. Niin kuin kaikki tiedämme, aika tiimalasissa kuluu kaiken aikaa loppuun. Hetken päästä tätä keskustelua ei enää tarvita, koska ikä ja aika tekevät tehtävänsä.

SMP omassa puheenvuoroissaan, niin kuin ed. Aittoniemikin, on korostanut sitä, että he ovat olleet aina valmiita rintamaveteraanien

asiaa hoitamaan. Nyt täytyy kuitenkin todeta, että SMP on hallituspuolue. Hallituksen sisällä on ei-sosialistinen enemmistö, ja minusta siellä olisi pitänyt tämä asia voida hoitaa.

Ed. Almgren: Arvoisa puhemies! Hallitus antoi esityksen ylimääräisestä rintamalisästä huhtikuussa 1986. Sen suuruudeksi tuli silloin 7,5 prosenttia kansaneläkkeen lisäosan määrästä. Hallituksen tavoitteena oli tietysti saada korjaus veteraanien asemaan. Myönnettävä on, että toihan sittemmin hyväksytty esitys vähäisen korjauksen. Ikimuistettava on kuitenkin tuo hallituksen esitys siltä osin, että alimmillaan ylimääräinen rintamalisä olisi ollut yksi markka, asia, johon ed. Kettunen puheenvuorossaan kiinnitti huomiota. Onneksi sosiaalivaliokunta korjasi hallituksen esityksessä olevan selvän kömmähdys, ja eduskunnan vastaukseen tuli lopulta lain 9 a §:ään, että ylimääräinen rintamalisä maksetaan kuitenkin aina vähintään 20 markan suuruisena. Nyt hallitus esittää korjauksen ylimääräisen rintamalisän prosenttiin. Tämä on kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä hyvä asia. Annamme tukemme hallituksen esitykselle. Tietysti toivomme, että valiokunta korjaisi prosentin suuremmaksi.

Kritiikkimme kohteena on se, että ylimääräinen rintamalisä maksetaan edelleenkin alimmillaan 20 markan suuruisena. Kun sosiaalivaliokunta antoi mietintönsä 23.5.1986, sisältyi valiokunnan mietintöön kaksi vastalauseita. Kokoomuksen valiokuntaryhmä esitti silloin, että ylimääräinen rintamalisä olisi 10 prosenttia maksettavan lisäosan määrästä, kuitenkin vähintään 50 markkaa. Tämä sosiaalivaliokunnan mietintöön liittyvä kokoomuksen vastalause oli täsmälleen saman sisältöinen kuin nykyisen toisen valtiovarainministerin Ulla Puolanteen tekemä aloite. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä kannatti silloin esitystä, jonka mukaan lisän olisi oltava vähintään 50 markkaa. Kun nyt käsiteltävän esityksen antajana on ministeri Pesola, oli perusteltua odottaa, että hallituksen esityksessä nyt olisi mainittu 50 markkaa, jota esitettiin jo kolme vuotta sitten.

Hyvä on eduskunnan muistaa sekin, että vuonna 1986 oli sosiaalivaliokunnassa käsiteltävänä ed. Paavo Vesterisen lakialoite, joka sisälsi eduskunnan enemmistön tahdon.

Jos siinä esitetyt näkökohdat olisivat tulleet eduskunnan päätökseksi — allekirjoittajina oli 120 edustajaa — veteraanien asema olisi nykyistä parempi.

Toinen vakava epäkohta on korotuksen maksatusajankohdassa. Hallituksen esityksen mukaan laki tulee voimaan vasta 1.10.1990. Hallitus pihtaa veteraanien kohdalla samalla tavoin kuin lapsilisissä. Sosiaalivaliokunnan on pyrittävä saamaan korotusajankohta aikaisemmaksi.

Lopuksi lainaan ed. Impi Muroman puhetta 22.4.1986. Lainaan sitä vain siitä syystä, että se ilmaisee, että kristillisen liiton eduskuntaryhmän kanta ei tuosta ajankohdasta ole muuttunut. ”Rohkenen olla sitä mieltä, että ellei eduskunta muuta ylimääräisen rintamalisän maksatusaikaa mieluiten taannehtivaksi — taannehtivuuttahan lainsäädäntömme ei suinkaan kiellä muuta kuin rikoslakien osalta — tämän vuoden alusta lukien, kuolema ehtii korjata saalista maraskuuhun mennessä ja näin vähentää valtion maksuosuutta entisestään ja pienentää maksuun oikeutettujen veteraanien joukkoa. Ei muutoin kulu kovin monta vuotta, kun eduskunnalta loppuvat veteraanipuheenaiheet kokonaan.”

Ed. Kohijoki: Arvoisa rouva puhemies! Veteraanijärjestöjen taholta on lukuisia kertoja vedottu valtiovaltaan ylimääräisen rintamalisän korottamiseksi. Se on alun perin ollut liian alhainen. Niiden rintamaveteraanien eläketurva, joita tämä eduskunnalle nyt esitettävä lakiesitys koskee, jää tämän lakiehdotuksen mahdollisen hyväksymisen jälkeenkin kovin pieneksi, riittämättömäksi. Keskimääräinen ylimääräisen rintamalisän määrä tulisi korotuksen jälkeen olemaan vain vaatimaton noin 117 markkaa kuukaudessa, ja enimmilläänkin ylimääräinen rintamalisä tulisi olemaan 213 markkaa kuukaudessa. Kun siihen lasketaan mukaan varsinainen rintamalisä 176 markkaa kuukaudessa, on veteraaneille maksettavan tuen määrä parhaimmillaankin vain 389 markkaa kuukaudessa. Lisäämällä siihen kansaneläke ja sen lisäosa, muodostuu näiden veteraanien kokonaistulo vähäiseksi. Se olisi yli 2 000 mutta paljon alle 3 000 markkaa kuukaudessa.

Nyt hallituksen lakiehdotuksessa ehdotetaan ylimääräistä rintamalisää korotettavaksi vasta 1.10.1990 lukien. Kohtuutonta olisi, jos

tuo korotus toteutuisi niin myöhään. Varmuudella tiedetään, että siihen mennessä kaikkein pienituloisimpiin kuuluvista veteraaneista tuhannet ehtivät kuolla. Viime vuosikymmenien aikana kovin monet valtiovalan toimenpiteet sotimme veteraanien elämän helpottamiseksi ovat olleet pahasti myöhässä. Suuri määrä veteraaneja on elämänsä loppuun asti joutunut elämään kohtuuttoman niukan toimeentulon varassa.

Kun esiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa esitetään ylimääräinen rintamalisä nykyisestä korotettuna maksettavaksi vasta 1.10.1990 alkaen, tulisi tuota korotusajankohtaa aikaistaa voimaantulevaksi viimeistään 1.4.1990. Sen sisältöisen lakiehdotuksen olen tehnyt ja toivon, että se käsiteltäisiin samanaikaisesti hallituksen antaman esityksen kanssa. Pääasia on, että ylimääräistä rintamalisää alettaisiin korotettuna nykyisestä 7,5 prosentista 12,5 prosenttiin kansaneläkkeen lisäosasta maksaa jo 1.4.1990 alkaen.

Vaikka aikaistamisesta aiheutuva kustannuserä ensi vuonna tulisikin olemaan noin 50 miljoonaa markkaa, on itse asia varmasti sen arvoinen. Näiden asioiden hoitamisen aika on vihdoin nyt. 50 vuotta on jo kulunut siitä, kun veteraanit, silloiset nuoret miehet, kutsuttiin turvaamaan maamme vapautta. He täyttivät tehtävänsä. Silloin turvattiin vapaan isänmaan tulevaisuus ja turvattiin myös edellytykset nykyisen kaltaiselle hyvinvoinnille. Saamme itse vapaasti päättää asioistamme, eikä päätöksiamme mitätöidä muualla.

Veteraaneilla ja tässä tapauksessa kaikkein pienituloisimmilla rintamaveteraaneilla on oikeus odottaa myös veteraanijärjestöjen yhteisesti tekemän esityksen hyväksymistä eli sitä, että korotettuna ylimääräistä rintamalisää alettaisiin maksaa viimeistään 1.4.1990 alkaen. Tällöinkin saavutettaisiin vain eräs välitavoite. Eri yhteyksissä eduskunnassa olen esittänyt, että ylimääräisen rintamalisän tulisi olla 30 prosenttia kansaneläkkeen lisäosasta. Sitä pidän edelleen seuraavana tavoitteena, mutta sekin vain välitavoite, ja se tulisi myös toteuttaa mahdollisimman pian.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

21) Hallituksen esitys n:o 162 laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korotukilainoista annetun lain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

22) Hallituksen esitys n:o 163 valtion eläkevastuiden rahastointia koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto sosiaalivaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Valtion eläkevastuiden rahastoinnissa on kysymys varsin mittavasta asiasta. Esityksen perusteluissa todetaan, että vuoden 1990 tilanteessa arvioidaan valtion palveluksen perusteella määräytyvän eläkevastuun olevan noin 180 miljardia markkaa.

Meidän mielestämme ei ole esitetty riittäviä perusteita osittain rahastoivaan järjestelmään siirtymiseen. Nykyinen järjestelmä, että valtion eläkkeet maksetaan budjetin kautta, on meidän mielestämme edelleen kelvollinen, ja sen vuoksi tätä hallituksen esitystä ei pitäisi meidän mielestämme hyväksyä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto sosiaalivaliokunnalta.

23) Hallituksen esitys n:o 165 laiksi Lapin korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa puhemies! Jo vuosia 1989–92 koskevassa taloussuunnitelmassaan Lapin korkeakoulu on esittänyt taideosaston perustamista korkeakoulun neljänneksi tiedekunnaksi. Esitys taidealan opetuksen käynnistämisestä uusittiin toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosille 1990–94.

Taideosaston perustamissuunnitelman lähtökohtana on kolmen koulutusohjelman aloittaminen vaiheittain siten, että vuonna 1990 aloitetaan kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelma, 1992 teollisen muotoilun koulutusohjelma ja vuonna 1994 kuvallisen viestinnän koulutusohjelma. Tämän tarkoituksena on luoda riittävän laaja-alainen ja kehityskelpoinen opetus- ja tutkimusyksikkö ja riittävän virikkeinen opiskeluympäristö. Taideosaston perustaminen on Lapin korkeakoulun 90-luvun kehittämishankkeista merkittävin ja ainoa näköpiirissä oleva korkeakoulun nykyisiin tieteenaloihin ja nykyiseen tehtäväkenttään toiminnallisesti liittyvä opetus- ja tutkimusalan laajennus.

Korkeakoulun toiminta- ja taloussuunnitelmaan antamansa palautteen mukaisesti opetusministeriö asetti vuonna 1988 työryhmän selvittämään niitä edellytyksiä, joilla taideosasto voidaan perustaa Lapin korkeakouluun ja kuvaamataidon opettajien koulutus aloittaa syksyllä 1990. Työryhmä piti välttämättömänä kolmen laaja-alaisen koulutusohjelman käynnistämistä perustettavassa taideosastossa. Työnsä tuloksena työryhmä esitti yksimielisesti taideosaston perustamista Lapin korkeakouluun ja kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelman käynnistämistä 20 opiskelijan sisäänotolla syksyllä 1990.

Ennen ehdotuksensa tekemistä työryhmä kävi paikalla tutustumassa niihin edellytyksiin, joita Lapin korkeakoululla ja Rovaniemen kaupungilla on taideosaston perustamiselle. Tekemänsä selvityksen perusteella työryhmä katsoi, että taideosaston perustamista varten on riittävät edellytykset. Samalla työryhmä edellytti, että Rovaniemen kau-

punki ryhtyy mietinnössä edellytettyihin toimenpiteisiin koskien opetusharjoittelun ohjausta sekä koululaitoksen riittävän tasokkaan kuvaamataidon opetuksen turvaamista. Työryhmän kanta oli, että koulutusohjelmien muodostamana kokonaisuutena Lapin korkeakouluun perustettavalla taideosastolla on mahdollisuus kehittyä toimintakykyiseksi valtakunnalliseksi koulutusyksiköksi, jolla on merkitystä alueen kulttuuri- ja elinkeinolämän kehittämiseksi.

Lapin korkeakoulun kehittäminen ylimmän asteisenä koulutus- ja tutkimusyksikkönä edellyttää sen nykyisin suppean koulutusta ja tieteenalapoljan laajentamista. Tämä tapahtuu luontevimmin perustamalla neljäs itsenäinen tiedekunta, taideosasto. Tämän osalta Lapin korkeakoulu on tehnyt erittäin perusteellisen ja perustellun suunnitelman toisen valtakunnallisen koulutusyksikön perustamisesta taideteolliselle alalle. Uudessa tiedekunnassa aloitettaviksi ehdotetuista koulutusohjelmista kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelma liittyy korkeakoulussa jo toimivan kasvatustieteen osaston koulutusalaa. Toiminnan myöhemmin laajentuessa käsittämään teollisen muotoilun koulutusohjelma on tämän perusteena jo vuonna 1985 aloitettu korkeakoulun täydennyskoulutuskeskuksen muotoilu- ja palvelutoiminta. Rovaniemellä toimii Pohjois-Suomen ainoa taide- ja taideteollisen alan ylemmän keskiasteen yksikkö, Rovaniemen taide- ja käsiteollisuusoppilaitos, jossa toimivat muotoilun ja graafisen suunnittelun koulutusohjelmat tarjoavat yhteistyömahdollisuuksia tilojen, välineistön ja opettajien käytössä. Lapin korkeakoulu voi nopeasti osoittaa opetuksen aloittamiselle hyvin soveltuvat tilat. Rovaniemen taide- ja käsiteollisuusoppilaitokselle valmistuvat vuoden 1990 aikana korkeakoulun välittömään läheisyyteen uudet studio- ja verstaatilat, joiden yhteiskäytöstä on jo periaatteessa sovittu.

Kuvaamataidon opetukseen liittyvänä lisäresurssina alueella toimii kolme korkeatasoista taidemuseota: Rovaniemen taidemuseo, Kemin taidemuseo/aluetaidemuseo ja Aineen taidemuseo Torniossa. Muutenkin Lapin läänissä on voimakas taiteellinen potentiaali. Alueella on myös kaksi kuvataiteen alalla toimivaa oppilaitosta: Kemin ja Tornion taidekoulut, jotka taideopetuksen osalta tarjoavat opettajaresursseja.

Pohjois-Suomen elinkeinoelämän laajentamispotentiaali on suurimmalta osalta riippuvainen olemassa olevan ja uuden pkt-yrittäjätoiminnan kilpailukykyyn parantamisesta. Tässä tehtävässä uutta luovalla tuotesuunnittelulla ja muotoilulla on laaja tehtäväkenttä ja suuria mahdollisuuksia. Arvoisa puhemies! Taideosastolle on painava ympäröivän yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tilaus Lapin korkeakoululta alueen kehittämiseksi.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Huomioon ottaen ajankohdan, perjantai-iltapäivän, pyydän että tämä asia jätetään pöydälle ensi tiistain täysistuntoon. Perustelen sitä sillä, että tiedän edustajakollegoillani olevan tähän asiaan tiistaina painavaa sanottavaa.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

24) Hallituksen esitys n:o 169 laiksi opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja laiksi opintotukilain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Viitaten niihin perusteluihin, jotka esitin edellisen asian kohdalla, pyydän, että tämä-

kin esitys siirretään ensi tiistain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan

25) Hallituksen esitys n:o 170 laiksi Valtion viljavarastosta

26) Hallituksen esitys n:o 171 laiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annetun lain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

27) Hallituksen esitys n:o 175 laiksi lapsilisälain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 28) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Viitaten todellakin siihen, että on perjantai-

iltapäivä jo näin pitkällä, ja tietäen sen, että edustajakollegoilla on lapsilisälain muuttamisesitykseen painavaa sanottavaa, ehdotan että tämä asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon. Enkä vastusta sitä, jos 28) asia samalla siirtyy.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

28) Ed. Helteen ym. lakialoite n:o 80 laiksi lapsilisälain 1 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaalivaliokuntaan.

29) Hallituksen esitys n:o 178 laeiksi sairausvakuutuslain sekä kansanterveyslain voimaannapannosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Sairausvakuutuslain muutosesityksessä ehdotetaan eräitä pieniä parannuksia, mutta samanaikaisesti esitetään useita erittäin merkittäviä huononnuksia, esimerkiksi

omavastuuosuuksien korottamista lääkekustannusten osalta, samoin hoitokustannusten ja matkakustannusten osalta. Kaikkiin tulee 10 tai 5 markan korotus, ja se merkitsee erittäin suurta lisämenoa kaikkein pienituloisimmille ihmisille, jotka yleensä ovat myöskin niitä, jotka eniten sairastavat. Tämä on hallituksen epäsosiaalisen linjan eräs erittäin selkeä ilmentymä, että pienituloisten sairauskuluja tällä tavalla lisätään.

Hallitus on luvannut vuoteen 2000 mennessä laajentaa hammashuollon koskemaan kaikkia ikäluokkia, mutta jälleen vain kaksi ikäluokkaa otetaan tämän piiriin. Tällä menolla ei koko väestöä vuoteen 2000 mennessä likimainkaan saada järjestelmällisen hammashuollon piiriin.

Arvoisa puhemies! Koska en usko, että täällä tiistaina näistä merkittävistä asioista sen suurempaa keskustelua syntyy ja kiinnostusta jaksetaan osoittaa, niin minä en esitä tämän asian pöydällepanoa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

30) Hallituksen esitys n:o 179 laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaalivaliokuntaan.

31) Hallituksen esitys n:o 183 laiksi asunto-olojen kehittämisrahastosta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin toiseen lakivaliokuntaan, jonka on pyydettävä lausunto valtiovarainvaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esityshän pitää sisällään asunto-

tuotannon rahoitusjärjestelmän, jolla perustetaan ns. asuntorahasto. Ottaen huomioon sen, että asuntoasiat ovat tavattoman tärkeitä, ehdotan, että tämä asia jätetään pöydälle ensi tiistaina pidettävään täysistuntoon, jotta siitä voidaan täällä käydä tarvittavaa keskustelua.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

laki- ja talousvaliokuntaan

32) Hallituksen esitys n:o 159 laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi vapaakuntakokeilusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

33) Hallituksen esitys n:o 164 laiksi lakkautettujen seurakuntien keskusarkistosta valtion palvelukseen siirtyvän henkilökunnan aseman järjestämisestä

talousvaliokuntaan

34) Hallituksen esitys n:o 172 laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin kumoamisesta

toiseen lakivaliokuntaan

35) Hallituksen esitys n:o 181 laiksi pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan, jonka on pyydetty lausunto toiselta lakivaliokunnalta

36) Hallituksen esitys n:o 182 laiksi asumistukilain muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan

37) Ed. Rynäsén ym. lakialoite n:o 79 laiksi peruskoululain 47 §:n muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

38) Ed. Moilasén ym. lakialoite n:o 81 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

39) Ed. Moilasén ym. lakialoite n:o 82 laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain täysistuntoon

40) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17 (HE n:o 127)

41) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 16 (HE n:o 130)

42) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 19 (HE n:o 102)

43) Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 (A n:o 15)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.29.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola